

KARCZOLATOK
DÁN- ÉS SVÉDORSZÁGI UTAMBÓL.

IRTA :

W O S I N S K Y M Ó R.

SSS2SSS2SSS2

SZEGZÁRD,

NYOMATOTT UJFALUSY LAJOSNÁL.

1888.

ELŐSZÓ.

A szülőknek gyermekeik iránti szeretete és viszonya lényegesen különbözik a szerzőnek szellemi szüleményei iránt tanusított érzelmei s inagatartásától. A testi szülők soha sem szűnnek meg gyermekeik iránt a leggyengédebb érzelmeket táplálni. A mily gondosan ápolták azokat évek hosszu során át gyermekségökben, ép oly kevésbé szűnnek meg róluk gondoskodni még akkor is, ha már felnőttek s az önállóság szárnyaira keltek.

Szinte természetellenesnek látszik, hogy a szerző szellemi termékeivel szemben általában a szülői érzelmeknek majdnem ellentétét tanusítja. Érzi ugyan a szülői örömöket, midőn életet adott érzelmei s gondolatainak, de midőn a maculatura, e mosdatlan gyermek, a nyomda szurkos helyiségéből kikerülve, hófehér ünnepi köntösbe öltözött, átadja azt a szerző a nyilvánosság dajkájának s csakhamar megfélekedzik róla. Legfeljebb elsőszülött gyermekét dédelgeti a magzatjára büszke szerző hosszabb időn át s csak akkor pazarol még anynyi időt reá, hogy önönmaga is végig olvassa nyomtatásban megjelent szüleményét.

Svédországi utamnak jelenleg közreboesátott élményeit már rég megírtam, sőt megfeledkeztem róla, még mielőtt szárnyra boesátottam volna.

Ha a szerző szellemi szüleményeit még zsenge korában is oly kevésbé dédelgeti, annál kevésbbé teszi azt, midőn hosszabb idő után, már mint felnőtt gyermeket vezeti a nyilvánosság elé.

Nincs unalmasabb munka, mint idegen szerzőnek sokszor hátborsozó kaligraphiával irt manuscriptumát átjavítani. Ennyi idő óta saját dolgozatom is idegen volt már előttem s én is sok bíráló szakbizottsághoz hasonlóan csak úgy „gondolom“-formán adtam reá az „imprimatur“-t.

Tudom ugyan, hogy reá fért volna jelen „karcolatok“-ra a czírógatás, miután ezt tárcza-czikkék számára csak nagyon könnyed touristai szellemben tettem papírra, — de átdolgozására sem időt, sem kedvet nem találtam. Arra határoztam el tehát magamat, hogy előszót irok hozzá s itt kérem ki a szives olvasónak kegyes elnézését.

Apar (Tolna megye), 1888. november havában.

A szerző.

1885. évi július havában, csendes, elvont falusi tanyám egyetlen szép és kellemes zugában, kertemnek sűrű lugasa alatt a felhők között bujkáló hold fénye s egy már-már elalvásra készülődő lámpa pislogása mellett tartottunk X. barátommal rövid vacsora utáni hosszú siestát. X. barátomnak, mint lapszerkesztő és nagyon kapós fiskálisnak ezer dolga s ugyanannyi terminusa van, mi mindig a kedélyes multságunk megromtója, mert meg nem maradna éjjel vidéki helyen, hanem az: „officium praecedat“ rideg ürügye alatt haza siet, ha mindjárt csak hajnalban ér is oda. Így volt ez most is. X. barátom kiadta már vacsora után a befogatási ordrét, de megfeledezett arról a kocsis is, gazdája is. Hogy mi ketten kedélyes összejegyzésünk alkalmával nem igen halljuk az óra ütését, s nem zavar a külvilág — az érthető. Hisz gyermekkori társak vagyunk s önállóságra vergődve szintén közel hozott egymáshoz bennünket a sors. Órákon át hallgatom fennkölt szellemű X. barátomnak ékes szavakban nyilatkozó lelkesedéseit. Ma azonban észre sem vettem, hogy csak nagy ritkán kocczintottunk egy-egy quater-

kával s eddigi szokásunk ellenére X. barátom hallgatott s én beszéltem egyre. Szokatlan bőbeszédűségemnek magyarázata az volt, hogy rég nem beszéltük ki magunkat, mert az nap érkeztem haza hosszabb távollét után a messze svédországi utamból. Ezen oly végtelenül kedves emlékü utannak még egészen ép remniscenciái oldották meg lelkes elbeszélésre különben nehézkes nyelvemet. Álnatlanul leptek meg bennünket ugyanazon lugas alatt a kelő napnak első kandikáló sugarai, a hol már az esthomályban együtt ültünk.

Fiskális barátomra a kelő nap s a közeledő tárgyalás gondolata oly erélyesen hatott, hogy vendégmarasztalásomnak minden ügyekezete kárba veszett s most komoly „megindulás“ fogott rajta erőt. X. barátom azonban nemcsak fiskális, hanem lapszerkesztő is lévén, szerkesztői ékesszólással s fiskálisi végrehajtó erélylyel követelte tőlem azon ígéretet, hogy elmondott uti élményeimből — ha teendőim kissé jobban engedik — néhány rövid karczolatot készitsek.

Nagyon mulattató utleiratok jelennek meg néha szellemdus s élénk phantasiájú íróktól, kik sohasem látták máskép, mint térképen azon utat, melyről bő utleirások nyomán oly kedélyesen irnak. Az igaz, az ilyen térképen tett ut teljes árleengedéssel járván, a legolesőbb s legbiztosabb. Képzelete szárnyán az ember még a villámvonatnál is gyorsabban halad a nélkül, hogy e gyors utazásba beleszédülne vagy bármí katastropha érhetné. A tengeren jár képzeletével s nem érzi azon prosai megkönnyebbülésnek keserves baját,

melynél csak azon egy vigasza marad, hogy elmondhatja: „megpróbáltam ezt is életemben.“

Hasonló szelleműs ezikre utalom tehát az olvasót, ki érdekesítő kalandokat keres, mert midőn ez alkalommal ígéretemet beváltom s utleirati karczolataimat közrebocsátom, figyelmeztetem az olvasót, hogy nem regényes kalandozás, hanem régészeti tanulmány volt célja utazásomnak, melyről utleiratot készíteni nem volt szándékomban. Ne féljen azonban az olvasó, hogy penész szagu régiségeket tálalok fel, feldolgoztam azokat már más kiadványomban, itt csak a múzeumok falain kívüli s a kedélyességet kereső olvasót érdeklődő élményeimnek egyes részleteit ecsestelem futólágosan.

Budapest — Boroszló.

Munka után jól esik a nyugalom és szórakozás. Az élet egyik legszebb szórakozása, habár nem nevezhető nyugalomnak — az utazás.

Én is törekedtem legalább arra, hogy az évek fárasztó munkája után időnként e nemes szórakozásban részesülhessek. Leráztam tehát ez alkalommal a megszokott munka és gondok terhét, s kikölkentem a mindennapiasság döczögő kerékvágásából, hogy a gyorsan tovább sikló vasuttal a messze sarkvidékek tájára juthassak.

Budapestről mosolygó szép nyári időben robogtunk ki a szabadba, hol a nap lövelő sugarai kötszeres hőt fejtettek ki, mintha csak éreztetni akarták

volna ama különbséget, melyet a déli és északi vidékeken felmutat.

Nem törtem ugyan a fejemet egy ugyanazon napsugárnak különböző hatása fölött, de annál inkább töprenkedett egy velünk utazott öreg ur azon, hogy ugyanezen uton Budapestre jövet egész más tájt látott mint most, midőn haza tér, pedig akkor is csak szüntelenül a jobb oldali ablakon nézett ki, mint most is.

Ilyenek az egyoldalu nézetek! Nagy hiba ez még touristánál is. Nehogy én is hasonló hibába essem, kinéztem a kocsi folyosójára, hogy nem jutott-e még üresedésbe a coupé tetején levő kényelmes kilátási hely, a hol nem volnék kénytelen egyoldalu álláspontot, vagy helyesebben mondva üléshelyet foglalni, mint itt e zsufolásig teli coupéban. Hiába való volt sondirozásom. De hisz gondolhattam is volna, hogy a ki oda veszi be magát, nem igen turhatja ki onnét valaki, ha csak a hőség úgy is el nem veszi kedvét a tájban való gyönyörködéstől.

Meg is adtam elégedetlenségemnek az árát, mert mig mást akartam helyéből kiturni, magam estem két szék között a padra, mert mire visszatértem már másik fáradt utas fészkelődött megürült helyemen. Hiába tettem óvást e jogtalan székfoglalás ellen, mert váltig bizonyitgatta utódom *székfoglaló* beszédében, hogy csak addig vagyok ura a helyzetnek, mig megülöm s betöltöm helyemet. Vigaszom csak deák kori remincienciám volt, midőn ugyanis vakációi multságunkban esoportonként mentünk ürgeöntésre s megpillantva a

menekülő ürgét, iramodtunk utána s jól megültük az ürgelyukat, míg a czammogó szamarak által vonszolt vízfordó szekér megérkezett, hogy kiönthessük. Ott is csak úgy voltunk győztesek s urai a helyzetnek, ha jól megültük az ürgelyukat. Boszankodtam ugyan kissé e szerénytelen kituráson, de nem tartott soká, mert Salgó-Tarjánnál kiszállt azon utas, kinek amugy is irigyletem kakasülői jó helyét, melyet siettem még melegiben elfoglalni, s így az előbbeni megaláztatás után felnagaszaltattam a coupék tetején levő üveg szekrénynek puhán kibőrzött fauteuiljébe.

Mindig változó s szebbnél szebb látvány terül itt e magaslatról a szemlélő elé. A mindinkább emelkedő Mátrán a vasutnak ezer kanyarulata, később különösen Sz.-Kereszt és Kőrmöczbánya mellett a hajmeresztő mélység, a gyönyörű fenyvesek, a kopár sziklák, a számos viaduct és tunnel a semeringi pályát juttatják eszünkbe, s igazán sokat veszít, ki szép vidéket keresve, nem első sorban látogatja meg a magas Kárpátok e varázs táját.

Valóságos gőzfürdővé vált e kakasülő szekrénye, de békével türtem, mert bő kárpótlást nyújtott a táj, melyben csak ez alkalommal gyönyörködtem először. Megültem helyemet mindaddig, míg a Kárpátokat el nem hagytuk, a mikor inkább a mozdony kormos füstje üzött el onnét, mely a passirozott alagutakban vastagon tapadt a szekrény üvegfalára, úgy, hogy már csak legfeljebb napfogyatkozást lehetett volna azokon át jól nézni. E közben egészen magamra maradtam.

Nagyon észrevettem ez egyhangu s lapályos vidéken, hogy elhagytam a hazai határokat, s ez eddigi jó kedélyhangulatomra is lelohasztólag hatott. Oderbergben hosszabb ideig időztünk, mert itt van porosz részről a határszéli málha átkutatás, mely azonban engem nem igen rémitett, mert trafik szivarral ellátni magamat, nem jutott eszembe, s alig vártam, hogy monopoliumment szüz szivarra gyujthassak. Málhámat fel sem nyitották, de valami kémkedő tekintetet sem vetettek rám a kitömött vállu szakács-sipkás poroszok. Soká jártam-keltem e vasuti forgalomnak góczpontján összegyűlt mindenféle nemzetiségű tömeg között, míg végre ismét beszorítottunk, most már porosz ketrecekbe.

Mint nagyobb állomásoknál rendesen, itt is ugyszólván tultömöttek voltak a kocsik, s alig jutott helyem egy apró gyermekekkel utazó család coupéjában, melyben hol az egyik, hol a másiknak nyafogását vagy pajkos lármáját voltam kénytelen hallgatni. Elővettem Bäddekkeremet, hogy olvassak, de hasztalan volt. Tele volt a coupénak minden zege zuga skatulyák- és koferekkel, de kényelmetlen helyzetemben táplált a remény, hogy családostul nehezen utaznak nagy távolságra, s így majd kiszállanak nemsokára, de midőn kivettem beszédökből, hogy ők is Berlin felé tartanak, a legközelebbi állomásnál jobb helyet kértem a „Schaffner“-től s átköltöztem egy más kocsiba, hol csak egy öreg ur s egy fiatal nő volt. Nem soká olvastam azonban itt sem, mert utitársaimmal csakhamar élénkebb

társalgásba keveredtem, mely annál kellemesebb volt reám nézve, mert német dialectusuk nem a nyakatekert s nehezen megérthető porosz volt, hanem a tiszta ausztriai. A társalgás folyamán egy-két bizalmasabb szót váltottak egymással és pedig magyarul. Mennyire megörültem én e magyar szónak, valamint ők is, midőn megtudták, hogy szintén magyar vagyok. Az öreg ur losonezi orvos volt, ki leányával Hamburgba utazott egy másik hajadon leányának esküvőjére. Annak tudata, hogy földiek vagyunk sokkal bizalmasabbá s ugyszólván családiassá tette együttlétünket. Miután két földi utitársamat a hosszú ut fáradalma megtörte, elhatározták, hogy Boroszlóban ők is egy napi pihenőt tartanak. Körülbelül estéli 10 óra tájban értünk Boroszlóba, hol a „Hotel du Nord“-ba szálltunk.

B o r o s z l ó.

Megérkezésém után átöltözve az ebédlőbe siettem, hol két földimet már ott találtam. Feltűnt nekem, hogy Boroszló ezen egyik legnagyobb szállójában az ebédlő, mely habár igen fényűzően volt berendezve, oly picziny volt, mint nálunk bármely magánház ebédlője, de ez Poroszországban egyáltalán mindenütt ugyan, s oka ennek az, hogy szállóban a reggelit kivéve csak elvétve étkeznek a vendégek. Nálunk nagyobb szállót, tágas és vendégekkel tömött étterem, féktelen jókedv, zene és láрма nélkül alig képzelhetni. Poroszországban mindez egyáltalán hiányzik. Rendesen picziny,

családias éttermőkbe csak elvétve lép be a vendég, ki szótlanul étkezik s azonnal tovább áll. Mi ugyan more patrio elég fennszóval voltunk a legkedélyesebben, habár feltűnt, hogy a szolgálzat is csak úgy félig suttogva válaszolt kérdéseinkre.

Kedélyes hangulatunkhoz a poroszok söre bizony nagyon keveset conferált. Már a színe is oly gyanús volt, hogy nem igen lehetett az után az ember tisztában a fölött: vajjon fakó vörös bor vagy sör-e az? Ize pedig, a mint az első kortyon túl estem, valóságosan elijesztett; olyan volt, mint a bábosaink mézsöre. Gondoltam is magamban, ha 5 héten át ilyen italnál jobbra nem akadok, úgy inkább ráfanyarodom az utazás közben nem igen ajánlatos vizre is.

Másnap kora reggel „droschké“-t fogadtam s bejártam a város nevezetesebb helyeit. Urnapja volt s így a nagyjából katolikus lakókból álló főváros egész ünnepies színt öltött, a mi igen kedvező benyomást tett reám.

A város az Odera folyó mindkét partján elég szabályosan épült. Mint gyári és kereskedelmi város a jelentékenyebbek közé tartozik. A város két felét a „Königsbrücke“, „Sandbrücke“ s a „Lessingsbrücke“ köti össze s a folyón is helyi gőzösök közlekednek. A város szépségét igen emelik a lehető leggondosabban kezelt árnyas sétateretek, melyek a belvárost körülvesszik. Legszebb pontja e gondos sétatereteknek a „Liebichshöhe“, a melyen a renaissance stílusban épült Belvedere tornyáról gyönyörű kilátás tárul a város-

környéke- s a távoli háttérben mutatkozó hegység-
gekre.

Profán középületei között legnevezetesebb a bel-
város közepén egy nagy négyszögű téren emelt tanács-
épület, mely a XIV-ik század közepén épült szigoru
csúcsives izlésben. Erkélyeinek, valamint csucsfedelei-
nek phantasticus diszítései, melyek kiválólag emelik,
késő csúcsives izlésben készültek. Fénypontja e tanács-
épületnek, az oly izlésesen berendezett fejedelmi terem,
melynek négy kereszt boltívezete egyetlen egy oszlo-
pon nyugszik. A tanács-épület alatti pinczehelyiségben
egy igen látogatott vendéglő van, melyet mesteri bolt-
ívezete tesz nevezetessé. Büszkék is a boroszlóiak a
„Rathhaus-keller“-ökre, habár a mi izlés és igazi ele-
gantiát illeti, nyomába sem léphet a Budapesten az
operaháznak átellenében ujonan épült pincerestauro-
ciónak. A nagyobb tereken számos kő- és ércz-szobor
diszlik. Sok és szép templomai között első helyen áll
a cathedralis s a csúcsives izlésnek remeke a Szent-
Mihály- s az Erzsébet-templom, melyek mind a XII.
és a XIII. században épültek. Ép az ünnepélyes isteni
szolgálatra harangoztak össze, midőn a cathedralis elé
értem, melynek nagy terét ezernyi nép lepte el. Ki-
fizettem tehát s elbocsátottam mindig mosolygó s vég-
telenül nyájás droschkémat, hogy itt hosszabb időt
tölthessek. Jó sok időbe tellett, míg valóságos ostrom-
mal bejuthattam a virágokkal és galyakkal diszített
imposans nagy templomba, hol a legpéldásabb áhitat-
tal, térdre borulva végezte minden nemű és rangu

egyen ájtatosságát. Visszatetszőleg hatott ugyan reám a két mellékhajóban az ájtatoskodó térdeplők között tolongva előre törő vidékiek s más vallásfelekezetűek egész serege, kik mintegy állandó népvándorlást képeztek, de ez itt úgy látszik, megszokott dolog, mert zavartalanul folytatta kiki imáját. Feltűnt különösen, hogy a jelenvoltak nagy számát katonaság tette ki, s mily példásan s mily buzgóan borultak a tisztek is a nép közé vegyülten térdeikre! Az ünnepélyes szertartáshoz is volt ugyan katonaság commandirozva, mint nálunk is szokás nagyobb ünnepeken, de a templomban levőket magán buzgóság vezérelte ide, mi biz nálunk fehér holló volna. A nagy-mise alatt a hercegek pontifikált fényes segédlet mellett. Az énekkar is oly remekül volt összeállítva s oly meghatóan énekelt, hogy nem lehetett csodálni, miszerint számos más felekezetű kíváncsi is tódult ide. Festészeti s szobrászati remek munkákban gazdag e templom. A művészeti kivitelű siremlékek között találtam a holsteini herezegét is, ki nálunk esett el 1691-ben Salankemennél (Zalánkeménynél) a törökök elleni ütközetben.

Körmenet után siettem a museumba, hogy ott töltssem még a nap hátralevő részét. A museum egészen ujonan épült a város egyik legszebb terén, csupa új és izlésteljes épületektől környezve. Maga az épület nyers téglából emelt remekmű, mely magas kupolával s 10 joniai oszlopon nyugvó előcsarnokkal bír; külseje pompás allegorikus szobrok- s festményekkel

van diszitve. A museum az nap zárva volt, de igazgatója révén bebocsáttattam a régiségtárba, hol mohón feküdtem neki a penész-szagu fazekaknak, míg éhségtől kimerülten azt vettem észre, hogy 4 óra van, s már elmulott a nagyuri, de utazás alkalmával időnyerés szempontjából nagyon alkalmas késő ebéd ideje, melyre találkát adtunk egymásnak saját fogadónkban földieimmel. Nagyon kedélyesen s jóízűen töltöttük az étkezés idejét is. Igaz ugyan, hogy éhes embernek könnyű szakácskodni, de ha nem is igen voltam megelégedve a boroszlóiak italával — meg kell vallani, hogy konyhájuk igen izletés volt. Nem sok időnk maradt már s siettünk a szálló előtti állomásra, melynek gyors vonata Berlinbe volt bennünket viendő.

Boroszlótól Berlinig.

A Boroszlótól Berlinig tartó, nagyon egyhangú, lapályos és unalmas utat a földiekkal való társalgás s közben-közben a Bädekker tanulmányozása tette élvezetessé. — Utközben néztem át mindig azon város nevezetességeit s térképeit, a melybe indultam, itt készítettem magamnak tűzetesebb programmot is arra nézve, hogy hová szállok, merre teszek kocsikázást s mit nézek meg, úgy, hogy a droschkénak is oly tűzetesen jelöltem meg az utcákat, hogy merre vigyen, hol álljon meg, mintha tudja az ég mily régen ismerném már ama várost, pedig csak a Bädekker és bő térképei szóltak mindig belőlem.

Utunkat Liegnitz, Bunzlau, Kohlfurth, Soran, Guben és Frankfurton át vettük Berlinbe. Valami különös nevezetességet nem nyújt e vonal, azonban Frankfurton levén, ki mulasztaná el azon egy-két pereznyi tartózkodás alatt is, hogy a híres frankfurti kolbászból ne kerítsen magának egy párt, melyet mi magyarok csak neve után ismerünk, vagy ha mégis igazira volna étvágyunk, Bécsujhelyből kapunk frankfurtit. — Este volt már, mire ide értünk s így nem is lehet esodálni, hogy valóságos ostrommal acquirált kiki magának valami enni s inni valót s vitte saját coupéjába, hogy a gyorsan tova robogó kocsiban költhesse el. Nekünk is nagyon jól esett a „frankfurter“ s nem győztük eléggé kiemelni izléses voltát s azon nagy különbséget, mely ezen igazi a mi utánzott „frankfurtereink“ között létezik. A képzelődés, a mint egyáltalán nagyokat művel, úgy ültünk fel mi is az ő büvhatásának. mert egyik porosz utitársunk, midőn már jól végigzengettük a világhírű kalbász dicsőhymnusait, elég malitiosusan jegyzé meg: hogy csak véletlenül jut most Frankfurt e dicséretekhez, mert azon híres kalbászok hazája nem ezen Odera melletti, hanem a Majna melletti Frankfurt. No de se baj, csakhogy jól izlett, s ha néha a bécsujhelyit is igazi gyanánt költheti el az ember, miért ne esett volna jól az igazi frankfurtinak névrokona?

Földieimmel való kedélyes együttlétemet csakhamar megzavarta azon tultömöttség, mely annál inkább fokozódott, minél közelebb jutottunk Berlinhez. A kirándulásokon levő berliniek legnagyobbbrészt ezen

estéli vonattal siettek haza s ezek a lehető legkényel-
lenebb helyzetbe juttattak bennünket. Magyar társal-
gásunkkal fel kellett hagynunk, mert a többiek leg-
élénkebb társalgása is félbeszakadt s bámészkodva ta-
nakodtak rajtunk: vajjon miféle chinéserek lehetnek
ezek? Későbbi német beszédünk meg talán mulattatta
őket, s csak jobban meggyőzte őket feltevésükben, mert
a magyar embernek német beszéde egy igazi berlini
előtt csakugyan úgy tűnhetik fel, mintha chinésér törné
a német nyelvet. De nemkülönben én is úgy voltam
a berliniek nyakatekert nyelvével. Osunya egyáltalán
a poroszoknak dialectusa, melynek számtalan különle-
gességei között legfeltűnőbb a „g“ mássalhangzónak
„j“ gyanánti kiejtése, s majdnem érthetatlenné teszi
beszédjüket azon általános grammatikai hiba, hogy ne-
vetséges következetességgel cserélik fel a dativust az
accusativussal; de a poroszok csúf németységén még
túltesz az igazi berlini nyelv, melynek nemcsak kiej-
tése, de kifejezése is oly különös, hogy a phrasisai
után poroszok között is fel lehet ismerni az igazi
berlinit.

Vannak a magyarnak is tájkiejtései és tájszólásai,
de a göcseji vagy a palócz beszéd nem mutat oly nagy
eltérést az irodalmi nyelvtől, mint azt a németajkuak-
nál találjuk. Én ugyan gyermekségem óta legnagyobb-
részt németek között éltem, de ha nem tudom, hogy
berliniekkal van dolgom, gyalázatos kiejtésük után
szintén chinésereknek tarthattam volna őket.

B e r l i n.

Berlinbe érve, zavarba hozott a városnak számos pályaudvara s temérdek állomása. Berlinnek még centralis pályaháza nincsen, hanem a város különböző helyein van hat terjedelmes pályaudvara, melyeknek nagyobb része azonban már összeköttetésben van egymással. Hallottam az utasoktól, hogy az egyik ezen, a másik amazon állomásnál száll ki. — Én csak azt tudtam, hogy a megérkező vonaton várnak engem és hogy lakásom West ndben egy privát villában lesz. — Kérdezősködésemre martialis természetű „Schaffner“-ünk adta azon jó, de a következményeiben nagyon kellemetlen tanácsot, hogy ha Westendben van lakásom, úgy itt semmi esetre sem várnak reám, hanem siessek egy emelettel magasabban fel a már ott várakozó másik pályára s menjek azon a legutolsó állomásig, — mintán Westend a berlini városi pályának legutolsó állomása. — Csak alig jutott időm, hogy sietve bucsuzzam el földieimtől. kik körében oly kellemesen töltöttem el időmet. Még szerencsésen ugrottam be óriási néptömeg, zsidaj és tolongás között a másik vonat egyik kocsijába, mely ugyanazon pillanatban robogott tovább a város fölötti magaslatban.

Berlinnek egyik legnevezetesebb s legkolossálisabb építkezése e városi vasut, mely a város fölött vezet, legnevezetesebb utcáit és helyeit érinti s csakis a városi személyforgalomra van szánva.

Ezen városi pálya keletről nyugati irányban szeli át Berlint s összesen tizenegy állomással bir, a mi egyszersmind fogalmat ad a város hosszúsági vonaláról. A kezelés egyszerűsítése céljából csak a perron ajtajánál csipik át a jegyeket s veszik át a kiszállottak jegyeit, azonban, a mint ez megtörtént s felért az ember a perronra, ott már csakis a jó Istenre és saját óvatosságára van bízva. Villámgyorsasággal robog egyik vonat a másik után közvetlenül az utasok mellett két oldalon a különben nem igen szélesnek mondható perronon. Minden 10 perczen megy és jön egyszerre két vonat minden állomáshoz. Csak egy óriási, forgó utmutató jelzi mindkét irányban az utolsó állomást, a melyre a közvetlenül jövő vonat indul, s csakis egy perczig, vagy kivételesen ha nagy a beszálló tömeg, két perczig áll meg az állomásokon. Nincs azonban ott semmiféle vasuti tisztviselő, sem pedig ellenőrző kalauz. Senki sem figyelmezteti az utasokat, hogy „tes-sék beszállani“, hanem rohan kiki a kocsiknak, maga nyitja s teszi be azokat, s ha nem elég fürge, úgy nem is ritka dolog, hogy lemarad, s ilyenkor legfőlebb az vigasztalja, hogy nem soká kell egy másik érkező vonatra várakoznia.

Remek látványt nyújtott most éjszaka az alattunk elterülő s gyönyörűen kivilágított város. Különösen szemkápráztató és tündéries volt a Bellevue állomás, mely ugyanoly nevezetű mulató-kert felett van, hol ép az este monstre hangverseny adatott. Az ezernyi néptömeg ruházatának szingazdag változata, a közepén

kimagasló s zenészekkel tömött tribune, a gyönyörű kert, mely ezernyi-ezer villanyos és színes izzó lámpák által valóságos fénytengerré volt változtatva, — mindez alattunk elterülve oly látványt nyújtott, hogy valóságos tündérvilágot képzelhettem ott.

Ezen gyönyörű látványok okozta álmomból kiébredtettem a westendi állomás. A városnak ezen legnyugatibb része éjjel ugyszólván kihalt. Csakis csendes villák terülnek itt el, mint Budapesten a sugárut végén.

Kiszállottam, s legnagyobb meglepetésemre senki sem várt reám. A magán tulajdonosok néhány fogata is csakhamar tovább robogott s egyetlenegy bérkocsi sem volt. Kérdezősködtem a pálya-felügyelőnél azon villa után, a hol lakásom volt, de az még távolabb feküdt innét s éjfél levén, nem igen lett volna tanácsos gyalog botorkálni, habár azonnal ajánlkozott egy uri ember, hogy készséggel elkísér. Tanácsosabbnak tartottam inkább visszamenni a belvárosba, mintsem magamat idegen ember kalauzolására bízni.

Visszamentem a legközelebbi vonattal a Fridrichs-strasse állomásig s ugyanazon utcában a „Prinzenhof“ szállóban vettem lakást. Éjfél után levén már s az utól is megtöretve, nem sokat törődtem vele, hogy a konyha és ebédlő már zárva volt, s beértem némi hideg étel- és theával, melyet szobámban vettem.

Reggel még ágyamban irtam egy ugynevezett „Rohrpost“ kártyát, a melyen rokonaimmal tudattam megérkezésemet s lakásomat. Berlinnek egyik külön-

legessége ezen pneumaticus szerkezetű posta, melyet mi, legalább gyakorlati alkalmazásban, nem ismerünk.

Mig megreggeliztem, egy órával körülbelül kártyám elküldése után megérkeztek rokonaim, kik előtte való napon hiába vártak reám ugyanazon sziléziai pályaudvarban, a melyben én „Schaffnerünk“ jó tanácsára nem szálltam ki, hanem csak átszálltam a városi pályára. Boszankodtak ők is, úgy, mint én az este, csak-hogy nekik több okuk volt reá, mert az én scrupulusaim okozták a zavart.

Berlinben most csak négy napot töltöttem azon reményben, hogy visszatérve Svédországból, ismét egy-két napon fogok itt időzhetni. Elég volt különben azon néhány nap Berlin nevezetességeinek megszemlélésére. A város fekvése a lehető legalkalmasabb, mert roppant terjedelmes homoksíkságon fekszik, melyet csakis a keresztül folyó Spree vize tagol kissé. Utczái igen szabályosak s egyenes vonalban épültek s nagyobbára elég szélesek. A Berlin fénypontjának nevezhető „Unter den Linden“ utca valamivel szélesebb 60 méternél s hossza körülbelül két kilométert tesz ki. Négysoros hárs és vadgesztenyével van végig ültetve, s a legszebb paloták, legelőkelőbb vendéglők s legfényesebb kereskedések ezen utczában vannak. Középületei s műemlékei igazán monumentálisak s különösen gomba módra emelkednek a legutóbbi francia háboru óta, miáltal rohamosan épül és szépül a város.

Közemlékei között legnagyobb szerű a legutóbbi időben épült s 1873-ban felavatott győzelmi oszlop,

mely egy terjedelmes, gyönyörű virágágyak s hatalmas szökőkutakkal diszitett szabad tér közepén emelkedik 62 méter magasságban. Az egész emlék sötét vörös színű, csiszolt márványból van emelve, belsejében csigalépcső vezet egész a tetejéig, honnét messze kilátás nyílik a város felett. Az oszlop talapzatát négy művészi kivitelű bronz relief disziti; melyek az 1864-iki schleswig-holsteini, az 1866-iki königgrätzi s az 1870-iki sedani ütközetet s az 1871-iki hazatérést ábrázolják.

A talapzat feletti erkélylyel körülvett csarnokban gyönyörű mozaik festmény dicsőíti allegoricus módon az 1870-iki győzelmet s a német császárság alapítását. Az oszlop felső részét hatvan dán, osztrák és francia aranyozott ágyu környezi, s e fölött egy 8 méter magas aranyozott szárnyas Borussia alak lebegtetí a győzelmi koszorút. Méltán elragadhat mindenkit e művészi emlék. Soká gyönyörködtem én is különösen a talapzat bronz domborművein, de elvette egész örömemet s fájdalmas érzést keltett bennem a nyugati oldalon levő s a königgrätzi csatát ábrázoló kép, hol kitömött vállu hetyke porosz katonák száguldnak földre tiport szegény bakáink felett.

Szinte jól esett azon öntudat, hogy a körül álló szemlélők között egy sem tudhatja, hogy e földre tiprott katonák földieim s nem mertem volna egyetlen kérdést sem kockáztatni az itt állomásozó állandó kalauztól, nehogy kiejtésem után eláruljam hovátartozásomat. Különös, hogy mily érzékeny a nemzeti önérzet még oly embernél is, ki soha se foglalkozik

politikával. Bámultam, mondhatom, a művészetet, s mégis örömeosebbs láttam volna megsemmisítve ez egész remek emléket, hogy sem közszemlére kitéve ezen nemzeti megalázást. Kárhoztatandó ugyan mindig azon vandalismus, melylyel sokszor művelt nemzet is romba dönti és megsemmisíti a saját nemzete történelmére homályt vető legremekebb emlékeket, habár a történelem e lapjait még sem tépheti ki, — de értem még e vandalismust is, ha a nemzeti önérzet hatalmas indító erejére gondolok.

Közvetlenül e győzelmi emléknél kezdődik Berlinnek egyik büszkesége, a „Thiergarten“-nak nevezett őserdő, melyet egy egyenes és széles ut szel kettő. Ez erdő hosszában körülbelül $\frac{3}{4}$ óra s szélességében $\frac{1}{4}$ órányira terjed. Egyes részei parkírozottak, gyönyörű tavak és emlékszobrok díszítik azt, miért is Berlin egyik legszebb s leglátogatottabb helye. Ugyanezen erdőrészben van a tulajdonképeni állatkert is, mely a világ egyik legszebb s legbecsesebb állatgyűjteménye. A kert gyönyörűen van berendezve. Elegáns vendéglő és hangverseny-teremmel bir. Az állatkertnek mintegy kiegészítő része a belvárosban levő aquarium, mely szintén állatgyűjteményt tartalmaz. Bámultam különösen ez aquariumnak föld alatti helyiségei, melyek mesterségesen világított művészi barlangok. E phantastikus berendezés mindenesetre páratlan a maga nemében.

Az állatkertnek gyönyörű őserdeje egész a Charlottenburgi külvárosig húzódik. Charlottenburg körül-

belül 30,000 lakossal bir, itt vannak a legszebb villák s I. Frigyes király neje által épített királyi nyári kastály, mely izlésteljes kupolákkal diszitett terjedelmes épület. Itt töltötte az óta II. Frigyes császár is gégebajában élte utolsó napjait.

A királyi kastélyhoz terjedelmes műkert tartozik s ebben van Frigyes Vilmos es Luiza nejének mausoleuma. A siremlék egy tágas terem s egy előcsarnokból áll, melynek oldalfalait esiszolt márvány borítja s világosságát a kupola tetejéről nyeri kék üvegen át. A bejárattal szemközt egy egyszerű, de művészi kivitelű márvány oltár és feszület áll; a terem közepén pedig az említett két halottnak carrarai márványból készült művészies kivitelű ravatala. A ravatalok két felén, két szintén Rómában készült fehér márvány candelaber áll, melyekbe a parkák és horák domboralakjai vannak vésve. Az egész emléket egyszerűsége mellett fenkölt szellemű művésziesség jellemzi.

A királyi kastély közelében van a „Flora“ részvénytársaságnak kertje, melyben remek virág-partiek, tavak és szökőkutak között egy óriási terjedelmű s stilszerűen készült épület emelkedik, mely kisebb helyiségeken kívül egy nagy hangverseny s egy tánczteremmel bir. Ez óriási termeket üvegfal köti össze egy 19,000 köbméter terjedelmű, exotikus virágok és remek példányu pálmákkal teli szép pálmaházzal. Itt tartatnak az előkelő világ mulatságai s ünnepélyei.

Berlinben töltött időm legnagyobb részét museumainak tanulmányozására fordítottam, a melyek

főleg a classicus régészeti gyűjteményekben a világ leg-gazdagabb museumai közé sorozhatók. A külső esint ille-tőleg a királyi várak közelében fekvő ó-museum felül-mulja a többi. Ez a görög műépítkezésnek legremekebb példánya. Tizenhatsz joniai oszlopon nyugvó tágas elő-esarnoka remek freskókkal van díszítve s az előesarnokba vezető széles lépcsőzet alján jobbra balra óriási szobor áll, melyek egyike egy lovon ülő amazont, a másik pedig szintén egy lovon ülő s alatta fekvő oroszlánnal küzködő ifjút ábrázol. E museumok gazdag beltartal-mát leírni e esekély uti vázlatok keretén kívül esik.

Berlinnek aránylag nagyon kevés temploma van, de ezek majdnem kivétel nélkül stylszerűen és pedig legnagyobbbrészt csúcsíves stylben épültek. Nagyrész-ben még a protestantismus keletkezése előtt a XIII. s XIV. században emeltettek, a mely századokból való a csúcsíves építkezés legtöbb remeke. Megmaradtak még a catholicismusnak e csodálandó művei külső alakjokban, de megfosztotta őket belső díszöktől a re-formáció. Katholikus temploma Berlinnek csak kettő van; ezek is újabb épületek: a Szent-Mihály-templom, mely igen esinos terracotta építkezés, s a királyi vár-lak mögött épült Hedwig-templom, mely a római Pantheonnak utánzata. Belseje egy kupolából áll s gazdag felszerelése és gyönyörű üvegfestményei által, legalább a belső részt illetőleg, Berlin legesinosabb templomát képezi.

Berlint általában nemcsak rendszeres s izlésteljes építkezései, hanem tisztasága is nagyon emeli, mi által

közegészségi szempontból a világvárosok között talán első helyen áll. Tisztaságához, s ez által a közegészséghez nagyon sokat conferál óriási művű s sikerült canalisációja, mely uton a város szemétjét higitott állapotban több mértföldnyi távolságra kiszivattyúzzák, a hol azzal a kormány által roppant drágán bérbe adott földeket trágyázzák.

Berlinből Stralsundig.

Berlinből rokonaim közül fogtam két utitársat, kik legalább Stokholmig hozzám szegődve, élvezetesebbé tették a még oly messze svédországi utamat.

Berlinből hat óra alatt értünk nagyon egyhangu vidéken, csupa törpe fenyőkkel beültetett homokos síkság vagy jobban már észak felé égetésre használt tözegecs lapályon át Augermünde felé a Keleti-tenger partjaihoz, Stralsundba.

Késő este volt, mire a városba értünk. S mégis a teljesen beborult égboltozat s eső daczára oly világosság volt, hogy alig akartam elhinni, hogy késő éjszaka van. Itt vettem legelőször észre az északi világosságnak azon természeti tüneményét, melyet különösen Svédország északibb részén meglepetve bámultam. A pályaudvarban feltűnő sok utas volt, kik a vendéglők kocsijait már mind elfoglalták. Már a pályaudvarban tudtuk meg, hogy ép a hirneves gyapjувásár napjára érkezünk, miért is figyelmeztettek, hogy csak siessünk a városba, mert így is alig kapunk majd a vendéglőkben szállást. — Szerencsénkre még kaphattunk egy

droschkét, melylyel sorra jártuk a vendéglőket s csakugyan sehol sem kaptunk csak egyetlen-egy szobát is. Végre hosszú hajsza után kocsisunk említette, hogy volna még egy vendéglő a tengerpart közelében, mely ugyan nem elsőrangú, de azért ajánlja.

Beleegyeztünk most már mindenbe, csakhogy földél alá juthassunk; mert ugyis bőrig áztunk a szakadó esőben, melyet még kiállhatatlanabbá tett a felkerekedett zivatar. Végre kaptunk szobát e vendéglőben, melynek minden vendége s általában minden élő lénye — egy pinczéért kivéve — már Morpheus karjaiba dőlt. Magunk voltunk csak az étteremben, mely még elég tisztességesnek látszott. Vacsorára csak hideg étkeket s theát kaptunk; — azonban úgy látszott, a vendégekönvbe bejegyzett állásunk szerint akart pinczérünk bennünket megvendégelni, mert a hideg étkeknek egész kiállítását túlalta fel, de nagyon gyanusnak tetszetek ezek, mert egyikről sem lehetett igen kivenni, hogy mi akar az tulajdonképen lenni, — izők meg plane elárulta, hogy biz' nem elsőrangú vendéglő kosztja. Megelégedtünk tehát pusztán vajas kenyérrel, mely egy óriási táblán díszlett az asztal közepén. Bőjties étkezésünk után siettünk szobánkba, hogy legalább a pihenés kárpótolja e sok fatalitást.

Pinczérünk nagy istálló-lámpással világított előttünk s felszólított, hogy kövessük. Fődetlen udvaron át czammogtunk sár- és esőben, míg egy meredek falépcsőn felkapaszkodott vezetők s mi utána. Felérve az emeletbe, néhány picziny szobán mentünk, keresztül me-

lyek mindegyikében egy-egy hortyogó vendég volt elszál-
lásolva, kiket az ugyan legkevésbé sem zavart, hogy
szobájukon át mászkálunk, csak legfeljebb utitársaim-
nak hangos kacajban kitörő jó kedve verte fel őket
álmukból. Szobánkba érve, ott találtuk már holmin-
kat, s siettünk lefeküdni, mert csak úgy dideregtünk
magas, emeletes lakásunkban, melyről csak most vet-
tük észre, hogy fa alkotmány. Csak úgy süvöltött a
tenger felőli szél szobánk deszka falain át s mégis
nagyon jól esett a nyugalom.

Másnap kora reggel ugyanazon vendégszobákon
át jöttünk a kukoricza-górékhoz hasonló fa alkotmány-
ból le az ebédlőbe reggelire. Tisztában voltunk ugyan
már vendéglőnk rangfokozatával, azonban mégis csupa
kíváncsiságból végig lapozgattuk a vendégkönyvet s
feltaláltuk benne messze környéknek talán összes
disznóhajtsár-, marhakereskedő- s tengerészeinek név-
lajstromát.

Reggeli után kifizettük számlánkat azon megha-
gyással, hogy podgyászsunkat a déltájban Malmö-be
induló „Steen Sture“ hajóra vigyék. Mint ily kisebb
fogadókban rendszeren történni szokott, a mi vendéglő-
sünknek krétája is nem kétszeresen, hanem négysze-
resen fogott, gondolva: ugyis csak egyszer koppaszt
ilyen vendégeket s gypju vásár levén szabad a nyírás!

Az egész délelőtt folyamán megtekintettük a vá-
ros nevezetességeit, mely alkalommal keresztül mentünk
a helgolandi vaskalapos kofáktól csak egy hemzsegő
vásáron.

A város egészen a tengerben fekszik, vagyis viz környezi minden oldalán, s csak három hosszú töltés köti össze a szárazfölddel. Természeti fekvése legszebb az északkeleti részen, hol a Strela Sund vagyis a Strela tengerszoros választja el az átellenében fekvő kies táju ősi bükkerdőktől borított *Rügen* szigettől. Ugyanezen oldalon van az elég élénk tengeri kikötő, hol a tengerszorosnak kék vizében különösen a gyorsan tova sikamló fehér vitorlás hajók kellemes látványt nyújtanak.

Maga a város rendetlenül épült s szűk utcái nem a legpéldásabb tisztaságra mutatnak. Van azonban egy-két szép tere, melyen igen esinos középületei emelkednek; így a régi vásár-térnek fődiszét képezi az imposans tanácsház, mely még a XIII. században, elég phantasticusan, csupa fénymázas és színes téglából épült s a tornyai közötti, különben igen dúsan diszített homlokfala magasan emelkedik fel az épület fölé. E tanácsházban van a kerületi museum is, mely Pomerania s Rügen szigetnek nem megvetendő régiség gyűjteményét tartalmazza.

Daczára, hogy a város alig számlál 30,000 lelket, templomai, s különösen a Mária- és Miklós-templom, bármely fővárosnak becsületére válnának. Mindkettő különben még a XV. századból való s a műépítészetnek valóságos remekei.

Az eső ugyan elállt már, de a szélvihar annál erősebben dühöngött, mire a „Steen Sture“ gőzösre szálltunk, hol mindjárt menet-térti jegyet váltottunk.

Stralsundtól Malmöig.

Délelőtti 11 órakor bontakozott ki hajónk a kikötőben czirkáló vízi járművek tömkelegéből. Hajónk már svéd társulathoz tartozott, melynek személyzete is svéd volt. Érdekkal hallgattam a hajóslegények beszédét, mert legelőször hallottam életemben svéd nyelvet; habár szót sem értettem abból. Azzal hizelegtem azonban magamnak, hogy olvasva talán előbb megértem azt, de ezzel is mindjárt kezdetben jól felsültem. Feltűnt ugyanis az, hogy minden terem ajtaján ott találtam e feliratot: „Smöcken vorb juden.“ Tudálékosan kutattam a germán törzs-szavak után s örömtelten gondoltam magamban, hogy ezt ugyan megértem s fogadni mertem volna reá, hogy ezt jelenti: „Schmecken für Juden.“ Értettem ugyan a szavakat, de értelmét még sem tudtam, s tanakodtam, hogy mit szagoltathatnak mindenfelé szegény zsidókkal? . . . Tudtam azt, hogy nálunk Magyarorszáiban antiszemita világot élünk s biz' nagyon sokat apróznak zsidaink orra alá, — de hogy Svédországban is ily antiszemita világ volna, arról nem volt tudomásom. Mennyire kacagtam azonban etymologiai ismereteim felett, midőn németül beszélő kapitányunktól felvilágosítást kértem e feliratról s megtudtam, hogy a „Smöcken vorb juden“ annyit jelent, mint „Rauchen verboten“! Midőn az általános dohányzási tilalmat látva végre a hajófedélzet legmagasabb részén a hajóskapitány sétatálya mellett egy igen elegánsan berendezett termet találtam e

felirattal: „Smökking-Salon“, — könnyű volt már akkor megérteni, hogy ez nem „Schmeck-Salon“, hanem dohányzó-terem.

Csakhamar table d'hot-ra hívtak bennünket, mely ugyan nagyon korára esett, később azonban megértettem, hogy miért sietnek ezzel annyira. Szükséges ugyanis, hogy mielőtt a hajó a nyílt tengerre ér, jól elégítse ki az ember gyomrát, hogy üdült erővel s jó kedvvel nézhessen a vad hullámokkal szembe, melyek ma e még mindig dúló erős szélviharban különösen fenyegettek bennünket s kapitányunk jól megjósolta, hogy ma nehezen csuszik egy utas is szárazon át a tengeren.

Table d'hot-on az igen kedélyes és előzékeny kapitányunkon kívül csak hatan vettünk részt, s mily kellemes volt meglepetésünk, midőn e csekély asztal-társaság között egy éltesebb urnő s fia beszéltek németül is. Kölesönös bemutatásunk után megtudtam, hogy ő az upsalai csillagásznak neje, s fia, kivel haza utazott, egyetemi hallgató. Nagyon kedélyes társalgás fejlődött ki közöttünk, kivált midőn hallotta, hogy én magyarországi vagyok, a mely országnak pusztáiról és cigányairól ő már sokat hallott, sőt mi több, Petőfit is ismerte néhány angol és svéd nyelvre fordított költeménye után.

Különös az, s nem egyszer történt velem utamban, hogy távolabbi országokban, tudva, hogy magyar vagyok, azonnal a puszták- és cigányokról kérdezősködtek s természetesen állapotjainkról való ismereteik-

ben a „puszta“ ideával mindig összekötik az ázsiai közbiztonsági állapotokat is.

Ebéd előtt a vendégek egy buffet asztal körül gyűltek össze, hol különféle liqueurök s hideg ételek vannak feltálalva, melyeket vajjal költ el az ember. E hideg ételek s italok különben nem fizettetnek külön, hanem a table d'hôte-hoz tartoznak, mely más asztalon lesz feltálalva. Az ebéd közepe táján már elhaladtunk Hiddensöe szigete mellett s kiértünk a nyílt tengerre; de észre is lehetett venni az óriási himbálást, mely kellemetlen érzést vagy jobban mondva félelmet idézett elő mindnyájunkban. Igyekezünk élénkebbé tenni a társalgást, hogy a válságos pillanat gondolatát könnyebben elűzzük. De megzavarta a mindinkább fenyegetőbbé vált hullámok által amugy is már kissé lelohasztott jókedvünket azon incidens, hogy társalgás közben azt találtam a mellettem ülő kapitánytól kérdezni, hogy mit jelentenek a „*Steen Sture*“ szavak, melyek a hajónak is nevet adtak? Kérdésemre azonban a kapitány, — ki még röviddel azelőtt a legudvariasabb s legkedélyesebb volt — egy hangot sem válaszolt, hanem fölkelte az asztaltól, elhagyta az éttermet s többé nem is tért vissza. — Nem jadtuk mire magyarázni a kapitány e magatartását s csak az upsalai urnő vélekedett úgy, hogy kérdésem által sértve érezte valószínűleg magát, mert — mint mondá — a svédek nemzeti büszkesége roppant érzékeny s bizonyára azt vette zokon, hogy van még valaki, a ki a svédek egyik legnagyobb férfiát, Steen Sturét nem ismeri. Röstel-

tem hogy tudatlanságom ily félreértést okozott, de senki sem veheti tőlem rossz néven, hogy magyar létemre Steen Sturét nem ismerem, — mert hiszen nem lehet minden ember feje káptalan! Ez urnőhöz fordultam tehát, hogy világositana legalább ő fel az iránt, hogy ki és mi volt a svédek ezen büszkesége? Azonban kérdésem e tisztos matrónát nagyobb zavarba látsozott hozni, mint kapitányunkat, s elpirulva csak annyit mondhatott, hogy nagy férfiú volt, de azt még sem tudja, hogy hős vagy költő volt-e, hanem olyasmi, mint a mi „Niebelungen“-ünk! Evvel különben megelégedtem s ez legjobb satisfactióm volt a svéd nemzeti érzékenykedés ellenében. Fia igazította helyre azután édes anyja baklövéseit, megemlítve, hogy Steen Sture Svédország legkiválóbb államférfia volt, ki a XV. században politikai tevékenysége mellett a tudományok felvirágzásán is nagyot lendített, a mennyiben ő honosította meg ott a nyomdászat új találmányát, s külföldről tudósokat híván az országba, az upsalai egyetemet ő alapította. — Eszembe jutott egy hasonló eset, midőn egy magyar társaságban egyik Árpád nevű ismerős nevérol levén szó, arról tünődött az egyik, hogy hogyan juthatott azon ismerős e furesa Árpád névhez, kiről azt hallotta, hogy betyár volt. Az általános elképülésre azután az anya restelvé leánya tudatlanságát, szemrehányólag mondá neki: „Már hogy blamirozhatod magad ennyire édes leányom, — hogyan mondhatod azt, hogy Árpád betyár volt? nem tudod azt, hogy „Árpád“ egy teherszállító gőzös a

Dunán?“ A mi kedves urnónk is csakhamar eltűnt az ebédlőből, de szótlan távozását ő nála sem okozta társalgásunk, mint a kapitánynál sem, hanem a hullámok.

Csakugyan óriási mérvben növekedtek a hullámok, mit arról vettünk észre, hogy nagyon kapkodtunk evő szereink után, melyek ide-oda vetődtek az asztalon. Az ebédet, mint rendesen, svéd nemzeti étel fejezte be, mely híg módra készített s teljszínnel feltálalt hámozott szilvából áll. E nemzeti ételt azonban ez alkalommal nem izleltük meg, mert alig tálták azt fel lapos tálban, kitálalták csakhamar a hullámok, e roppant mód hányt vetett hajó asztalára s menekült kiki a csurgó lé elől, mely amugy sem nézett ki a legizlésesebben.

Legveszedelmesebb ily viharban a zárt helyiség s különösen e mélyen fekvő szobák, hol mindig leg-erősebben érezhető a himbálás. Tántorogva s kapaszkodva siettem én is a fedélzetre, mert éreztem, hogy erős szédülés vesz rajtam erőt. Fenn a hajó legmagasabb részén a kapitány körül gyűltünk össze öten férfiak, mert a hajó többi utasai már mind kidőltek s erősen nyögték keserveiket. Szivarra gyújtva itt a szabad levegőn úgy éreztem magamat, mintha újjá születtem volna. Kapitányunk, ki említette, hogy a növekvő vihar okozta aggályai miatt sietett el az asztaltól — különféle jó tanácscsal szolgált e ritka erős vihar ellenében, a mely tanácsok fő részét a jó kedélyhangulat megtartása képezte. Nem is volt hiány ebben, berlini utitársaim csak úgy szórták az éleceket s

veszélyre nem is gondolva, örömet szolgáltatott a felkorbácsolt hullámok gyönyörű képe.

Valóban szebb látványt alig képzelek magamnak, mint minőt ez alkalommal kimondhatlan gyönyörrel élveztem. A tenger minden pillanatban más-más óriási hullámhegyeket s iszonyu örvényeket alkotott. A mint a hajó az örvényekbe bukott, összeesapódtak fölötté a hullámok, melyek e magas tengeri hajónak hol elő, hol hátsó részét egészen víz alá meritették s csak e legmagasabb pont, hol álltunk, maradt a nagyobb hullámoktól menten. A hajón átvert hullámok magasra szökő hab-cseppjeiben a nap sugarai megtörttek s ez által minden perczen meg-megújuló gyönyörű szivárványt képeztek, a mi a tengernek haragos zöld színű vize s a tajtékzó hullámok hófehér csúcsai fölött nagyszerű látványt nyújtott, melyet feledni soha sem fogok.

Könnyű megérteni itt azon latin közmondást: „qui nescit orare, pergat ad mare!“ De nem a félelem, mert arra gondolni sem értem reá, e remek kép bűmulatában — hanem a természet elemeinek bámulandó nagyszerűsége, ereje és szépsége volt az, mely gondolataimat ezen természeti csodák alkotója felé terelte.

Oly annyira elmerültem gondolataimba, hogy legkevésbbé sem lántottak a hullámok, melyek most már a hajónak ezen legmagasabb csúcán is átérttek s térdemet verték. Göresösen kapaszkodtam a vaskorlátba s észre sem vettem, hogy mikor tűntek el mel-

lőlem utitársaim. Örültem, hogy a hajó állandó személyzetét kivéve, egyedül álltam itt, kinek vas természetét még e vad orkán sem törhette meg. Öröömöm azonban nem tartott soká. Iszonyu mélységbe bukott hajónk s egy óriási hullám felülről csapott végig egész testemen. Kalapomat elvitte a víz s bőrig ázva e sós víztől lábaim ingadozni kezdtek s alig várhattam be míg hajónk egy hullámhegyre vettetik, amikor egy pillanat alatt szokott lefolyni az azt borító víz, hogy lejuthassak kabinomba.

Alig botlottam nyugágyamra, elért engem is a többi utasoknak közös sorsa, mit azonban nem a tengeri levegő és szédülés, hanem a tengernek maró vize s a teljes átázást követő dermesztő hideg okozott. Legelső megkönnyebbülésem után annyira elgyengültem, hogy mozdulni sem voltam képes s teljesen átázott ruhámban szenderültem el. Midőn felébredtem, volt mégis annyi erőm, hogy átöltözhettem, néhány jég lapdacsot vettem be s teljesen jól éreztem magamat. Alig azonban, hogy meghallottam szomszédainnak még mindig siralmas nyögését és erőlködését, recitáltam én is s kétségbeejtő szenvedéseim azután folyton kiroztak, míg csak partot nem értünk.

Különös, hogy a mint Malmöben partra szálltunk, úgy éreztem magam mint mikor kiros álomból felébred az ember s megkönnyebültén vesz lélekzete a fölötti örömében, hogy e rémképek nyomasztó érzete csak álom volt és nem való. Kedélyhangulatom kitünő s étvágyam, vagy jobban mondva éhségen

olyan volt mint a typhus után a reconvalescens betegségé. Éjféli után egy óra volt midőn megérkeztünk és pedig a vihar következtében hat órai késéssel úgy, hogy tizennégy óra alatt tettük meg azon utat, melyet csendes időben nyolcz óra alatt szokott a hajó megtenni.

M a l m ö.

Gyönyörű szép tiszta volt az ég s a késő éjnek nappali világossága oly különös benyomást gyakorolt reám, hogy nem igen tudtam megszokni. Kiszállva a hajóból, a parton svéd finánczok fogadtak bennünket, átvizsgálva legalább néhány podgyászt. Dohány monopolium sem Németország-, sem Svédországban nincsen, itt tehát a fináncz nem okoz oly kellemetlen benyomást a dohányzóra, mint mi nálunk. Dohány monopolium nélküli határokon a dohányzó utasra nézve a fináncz olyan, mint a madárijesztő, melyre nyugodtan rászállanak a madarak. Nyugodtan láttam el magamat az olyannyira izlett porosz szivarokból, mert tudtam, hogy Svédországban dohány nem teremvén, roppant drágák és rosszak a szivarok; habár az is igaz, hogy a dohánytermelés nem mindig mérvadó a szivar jósága és olcsóságában, hiszen itthon látjuk ezt legjobban.

Külföldi szivarbőségem daczára oly nyugodt lelkiismerettel tártam fel podgyászsomat, mintha nem is fináncz revideálná. A kikötőhöz közel eső Kramer szállóban vettünk lakást s siettünk nyugalomba helyezni

magunkat, melyre ennyi megerőltetés után szükségünk is volt. Leeresztettem az ablakredőket s összevontam a nehéz függönyöket, hogy a késő éjnek nappali világossága ne zavarjon alvásomban; de hasztalan volt, mert még sem voltam képes sötétté tenni szobámat s daczára, hogy elegansabb s kényelmesebb ágyam egész utam alatt nem volt, — aludni a világosság miatt még sem tudtam. Soká erőltettem az alvást s hánykolódtam ágyamban, de álom nem jött szemeimre, végre türelmem elhagyott, felkeltem, felhúztam a redőket s az ablak mellé ülve soká gyönyörködtem a szobám előtt elterülő Stortorg, vagyis nagy piac parkirozott szép terén, az azt környező nagyobbyszerű épületeken, s különösen azon élénkségen, melyet e késő éjjeli órák daczára a járó-kelő közönségen tapasztaltam.

Junius közepe tája volt ugyan már, de a klíma a mienktől feltűnően eltérő volt s nagyon éreztem, hogy magas északi vidéken vagyok, mert a zárt szobában is úgy átfáztam, hogy dideregve bujtam vissza ágyamba s ez hozta meg álmomat.

Rövidre nyult alvásom után másnap reggel megtekintettem a város nevezetességeit. Középületeinek legszebbike a XVI. században renaissance stýlben emelt tanácsház s a XIV. századbeli remek csúcsíves izlésű Péter temploma (Petrikyrkan = Petri csörkán). Jelenleg diszétól megfosztott belsejében legeredetibb az alamizsna-persely, melynek különböző rangú adakozók számára négy külön nyílása van, mert a gazdag még alamizsnáját sem akarja ugyanazon helyre juttatni, hol

a szegényé van, mintha csak az evangéliumbeli szegény özvegy fillérje s a hetvenkedő fariseus gazdag alamizsnájáráról példabeszéd szerint készült volna. Architektónikus szempontból érdekes a város nyugati oldalán levő, terjedelmes négyszögben épült Malhömus vára, melyben 1573—1578-ig Stuart Mária harmadik férje, Bothwell gróf volt bebörtönözve.

Sétám után rendbe hoztam podgyászatot, s elküldtem azt a Kopenhágába induló dán postahajóra s azután megebédeltem. Meglepett e nem épen jelentékeny városban is a vendéglői fényűzés, kényelem, rend és a svédek becsületessége, melyet ez országban később lépten-nyomon tapasztaltam. Az ebédlő előtti ruhatárban kiki nyugodtan hagyhatja felöltőiben értékes tárgyait is s a téli kabátoknak szántszándékos „véletlenből“ eredő kicserélése — a mi a fővárosokban, még ha a vendég a közvetlenül mellette levő állványra akasztja is ruháit, nem szokatlan dolog, — itt még az őrizetlen, külön álló ruhatárakban sem fordul elő soha. Az étterem fényűző berendezése, a gazdagon megrakott buffet-asztalok, az izléses felszolgálat, igen ajánló benyomást tesz a vendégre. A konyha francia volt. A svéd nemzeti ételekből ez alkalommal csakis a kenyeret ismertem meg, mely a rendes fehér süteményen kívül minden asztalon fel van halmozva. E kenyér ugyanaz, mint a magyar parasztnál sütés alkalmával külön készült vékony lepény, azon különbséggel, hogy ez só nélkül, rozs-korpalisztból, a zsidók ugynevezett „macsesz“-ához hasonló vékonyságban ké-

szül s igen keményre lesz kisütve. Mielőtt megizleltem volna, nem igen ajánló külseje után ítélve, szántam a szegény népet, melynek legfőbb tápláléka ilyen kenyérből áll, melyhez képest a mi katonai „profunt“-unkat biscuitnek tarthattam. Csupa kíváncsiságból mégis megizleltem, s mondhatom, hogy ítéletem elhamarkodott volt. Nincs ugyan e száraz és kemény jószágon semmi különös, és mégis annyira izlett, hogy rossz fogaim daczára mindig szívesebben rágódtam e svéd kenyéren, mint a szintén mindig felszolgált fehér süteményen.

A dohányzási tilalmat is mindenki a legszigorúbban tartja meg az ebédlőben s csakis a mellék dohányzó- és olvasó-teremben gyujtanak rá a vendégek. Ily figyelem nálunk első rangú vendéglőinkben is ismeretlen dolog.

K o p e n h á g a.

Ebéd után hajóra szálltam, hogy utam egyik fő czélpontjára, Kopenhágába, a praehistoricus régészetnek Mekkájába érjek, mert tagadhatatlan, hogy a kopenhágai kőkorszaki gyűjtemény messze tulszárnyalja Európa összes museumait. Gyönyörű szép tiszta idő volt, fellegtelen ég mosolygott reánk s a messze láthatárban fel-feltűnt a dán és svéd szigetek partjaira. Az átkelés másfél órán át tartott, melynek legnagyobb részét a hajó födélzetén töltöttem, gyönyörködve a kék tenger sima tükreán tova sikló számos vitorlás és nagyobb, gözhajtotta járműveken, melyek a látóhatár ke-

retébe folyton változó, kedves képet varázsoltak, míg végre feltűntek a messze távolban Kopenhága tornyai, kupolái s gyárainak füstfellege. Látócsöveimet most csak e pont felé irányoztam, hol lassan-lassan bontakoztak ki a tengerpart monumentális erődtímenyei s épületei.

A száraz föld és Amager sziget közötti tengerszorosba érve, roppant élénkség és forgalom tárult elénk. Bal oldalon terülnek el a kandikáló ágyukkal felszerelt védművek, fegyver- és hadi hajó-gyárak páncélos szörnyeikkel, jobb oldalon a kisebb-nagyobb kereskedelmi hajóknak ezrei hemzsegnék. Csak igen lassan törhettünk magunknak utat e temérdek hajók s óriási árboczok erdeje között, a minek nagyon örültem, mert akár naphosszat néztem volna e sürgő-forgó életet.

Végre kikötöttünk a „Havne-Gade“ sarkán. Podgyászsunkat és annak kulcsát át adtuk egy hordárnak („Drager“), hogy a vámhivataltól hozza utánunk a Holmenskanal és Niels Juelsgade sarkán levő „Kongen af Danmark“ szállóba. Csak másod emeleti szobákat kaptunk, mi azonban nem volt kényelmetlen, mert elevátor szállítja fel a vendégeket. Tisztaság, kényelem, rend, fényűző berendezés és jó étkezés melletti olcsóság jellemzé itt a vendéglőt. Külön álló olvasó-, dohányzó- és étterem van itt is, melyek azonban ép oly kicsinyek mint a poroszországiak.

A table d'hote 12, 1 és 4 órakor van s tetszés szerint választhatja a vendég az étkezés idejét.

Megérkezésünk délutánján nyitott droschké-n végig jártuk a város összes nevezetes helyeit s az estét a „Tivoliban“ töltöttük. Kevés ember van, a ki Tivolit ne ismerne, mert nálunk is majd minden városnak van egy „Tivoli“-ra keresztelt mulató helye, mindezek azonban csak keresztkomái a kopenhágai hírneves Tivolinak. E mulató kert a város nyngati kapuja előtt terül el s óriási tért foglal el, melyen számos vendéglő és pagoda, csinos bazárok, hangverseny-termek, épületek s a látványosságnak minden neméből kijut a vendégnek. Igen csinosan parkirozott s különösen tündériesenivilágított e hely. — Lovarda, léghajózás, siklók, alagutak, csolnakázás, panoráma, arenák, hangversenyek, tűzijáték és számos effélék mulattatják a sétáló közönséget. Minden félórában más-más előadás kezdődik esti 6-tól egész 11 óráig.

Kopenhága (Kjöbenhavn) csak a tengerparton imposans, maga a város nem sok szépet mutat, sőt egyes részei valóságos pizsokfészkek. Hajózható csatornák szelik át a várost sokszorosan s egyes épületei Velencezéhez hasonlóan pilótákon állanak. Ódonszerű házaik s különösen azok fénymázás és színes cserepekkel fődött magas tetői különösségöknél fogva kellemes benyomást gyakorolnak. E fénymázás s legnagyobb részt zöld színű tető cserepek fekvő „s“ alakúak s egymásra fektetve az egész tetőn egyenletes hullámokat képeznek, melyek sokkal tökéletesebben zárják a tetőt, mint a mi cserepeink s a hullámok párhuz-

mosan lefelé haladó mélyedései, csatornaszerűen vezetnek le az esővizet.

Középületei között a Rosenborg-i kastély, börse, Frauenkirche (Fruekirke) nevezetű templom s a Thorwaldsen museum érdemelnek leginkább figyelmet. A börse épület tornya elég phantasticus s kigyók és sárkányok összefont testéből áll. Azt hiszem, e börsének elég látogatója szomoru tapasztalatok alapján győződött meg az intézmény és torony találó hasonlatosságáról.

A „Fruekirke“ templom ugynevezett görög renaissance stylben épült egyszerű oszlop-basilika, melynek nemes ékitményeit Thorwaldsen remek márvány szobrai és csoportjai képezik.

A királyi palota tágas s szobrokkal ékitett téren áll, az előző évben azonban a lángok martaléka lett s még most is rémkép gyanánt pusztán állanak füstös óriási falai. Közvetlenül e leégett királyi palota mellett van a világhírű Thorwaldsen museum, melynek falait történelmi nevezetességű freskók borítják. A királyi palota felé szolgáló oldalon azonban az átesapott lángok e remek freskókat is nagyon megrongálták.

A Thorwaldsen museum a terjedelmes s egyszerűsége által imposans etrusk sirépitkezésnek utánzata. A muzeum 42 terme Thorwaldsen Albert (szül. 1770. meghalt 1844.) kora leghíresebb szobrászának összes műveit, részint eredetiben, részint modellekben foglalja magában. A művész holtá után sem vált meg örök hírnevet szerzett műveitől, a museum középső udvarában fekszik műveitől környezve a művésznek

sirboltja is s ez teszi érthetővé a museumnak etrusk sirépületi alakját. Maga az épület a művész teteme s halhatatlan művei mély hatást gyakorol a látogatóra.

A királyi museum (K. Museum for nordiske Oldsager) a régi koronahercegei palotában van. A habár roppant terjedelmű, de igénytelen, egyszerű földszinti épület után senki sem sejtene, mily roppant kincset s Európában páratlan gyűjteményt rejt az magában. Budapesti ajánló leveleim folytán a legszívélyesebb s legelőzékenyebb fogadtatásban részesültem s egész ott időzésem alatt nem csak a termekbe volt szabad bejárásom, hanem a kívánt tárgyakat legnagyobb készséggel ki is adták. Szakadatlanul dolgoztam itt is zavartalanul, magányosan, naponta reggeli 8 órától délutáni 4 óráig. A museum vörös frakkos martialis portása, kivel csak néma nyelven integetve beszélhettem, mosolyogva hozta már, a mint megpillantott, az óriási kuléscsomagot s sorra nyitogatta a börtönszerű nehéz vasajtókat. A museum gyűjteményének ismertetése nem tartozván ez uti karczolatok keretébe, csak néhány szóval emelem azt ki: hogy a praehistoricus kor Európa összes museumai között itt van legjobban képviselve, körülbelül 40,000 kőkori tárggyal.

Kopenhága környéke.

Befejezve museumi tanulmányaimat, még egy napot szántam a Seeland (Sjælland) sziget északi részének megtekintésére.

Kopenhágából vasuton indultunk Charlottenlundba a koronaherezeg nyári tartózkodási helyére, hol egy igen csinosan kezelt park s tengeri fürdő van. Innét kocsin tettünk gyönyörű ősi tölgy erdőn keresztül a „Dyrehave“ vagyis állatkert felé az ugynevezett „Eremitage“, Raavad és Skodsborgba elég hosszú sétakocsizást. Kellemesebb kiránduló helyet alig képzelhetni ennél. Fürdőhelyek, nyári villák, restaurációk lépten-nyomon váltják föl egymást, s mindez gondosan ápolt park, őserdő s kisebb legelőrészek között. Temérdek szelidített vadat tenyészteneek itt s a tisztás helyeken nagyobb csoportokban láttunk szarvas, őz és dām vadakat.

Ebédre egy csinos tó mellett fekvő raavadi restaurációba tértünk. Kedélyes hangulatba hozott itt bennünket azon körülmény, hogy senkivel sem tudtunk beszélni, mert csakis dán szolgaszemélyzet volt alkalmazva. Volt ugyan étlap, de ez ép annyit használt, mintha nem lett volna. Hogy ki ne hagyjuk a legjavát, megrendeltük az egész étlapot, a mi hármunknak nem volt épen tulzott, s ezt integetéssel egyszerre kértük feltálatni, hogy legalább szemléletileg határozhassuk meg azok legmegfelelőbb egymásutánját. Itt likjuttott a dán nemzeti ételekből is részünk, a melyek egtöbbször nem tudtuk ugyan, hogy mit eszünk, de azért ily hosszú kocsizás után nagyon jól ízlettek. Örömmre találtam a borlistában „ungriske vine“-t is, s habár e bor valószínűleg ép oly kevésbé látta Magyarországot, mint én azelőtt Dániát, de azért a magyar borok hirnevéen csorbát nem ejtett. Általában Kopen-

hágában, valamint Stokholmban is többszörösen talál-
tam magyarországi borokat az étlap borrovatában s a
rajnai boroknál mindig tetemesen magasabb árakkal.
A kirándulási helyeken itt is mindenütt találni zongor-
ákat vagy pianínókat, mint Stájerországban a touris-
ták által látogatott helyeken.

Visszafelé a tengerpart menti uton hajtattunk
Klampenborgig, hol megtekintettük a vízgőgyintézetet
s a tengeri fürdőt és az egészen a tenger partjára
épített Bellevue szállodának verandáján pihentünk kissé.
A Kopenhágából érkező személyszállító hajók itt köt-
nek ki, a mi igen élénkké teszi e csinos helyet. Még
a verebeket is szelidebbeknek találtam itt, mint nálunk,
melyek, úgy látszik, megszokták már a jóindulatu köz-
önséget s sans gène röpködtek csoportosan a vendé-
gek asztalaira. Soká mulattam magamat azzal, hogy a
kávés eszszém köré szállt szegény állatkákat ezukor-
morzsalékkal etettem.

Klampenborgon keresztül Kopenhágába gőztram-
vay vezet. Csodáltam, mily gyorsan fékezhető e koci,
mely nyilsebessége mellett is bármely föl- vagy le-
szállni akaró utasnak intésére rögtön megáll. E gőz-
tramvay-ok általános behozatala ellen azzal érvelnek,
hogy a lovak megijednek a gőzgéptől s a szerencsét-
lenségek száma ez által szaporodnék. Dániában min-
denütt gyönyörű szép testalkatu, tüzes vértű s erős
lovakat láttam, melyek vágatva haladtak e gőztramvay
mellett s annyira megszokták már azt, hogy a nyug-
talanságnak legesekélyebb nemét sem mutatták.

Vasuton mentünk vissza Klampenborgból Kopenhágába, mely minden fél órában indul innét. A legkedvesebb emlékü kirándulások közé tartozott e nap, melyet Kopenhága környékén töltöttem.

Lakásomra érve, azonnal jelenté a portás, hogy napközben többször keresett s kérdezősködött utánam egy állítólagos régi ismerősöm, ki különben egy közeli utczában lakik s nemsokára ismét keresni fog. A világ ezen táján, a hol még soha sem fordultam meg. nekem ugyan ismerősöm nem lehet! Nem nagy kedvvel néztem tehát e látogatás elé, mert szélhámost gyantottam benne. Alig hogy átöltöztem, megérkezett a bejelentett vendég, s mily nagy volt csodálkozásom, midőn csakugyan ismerős alakot láttam, de még sem emlékeztem reá, hogy hol láttam. Az ismerős alak magyarországi születésű s ugyanazon községbeli volt, a hol több éven át laktam. Mint képezdét végzett tanító került külföldre egy rokonához s künn is maradt, hol a kereskedői pályán próbált szerencsét s már régen telepedett le mint kereskedő Kopenhágában. Néhány évvel ezelőtt látogatta meg magyarországi rokonait, a mely alkalommal, ugyanazon községben lakván, néhányszor megfordult házamban is. Véletlenül akadt névemre a hirlapban közölt szállóbeli vidéki vendégek lajstroma között. Nagy volt természetesen most részemről is az öröm, hogy ily távoli országban ismerős földire akadtam. Az nap estéjét még családja körében kellett töltenem, a kikkel azonban sajnosan nem beszélhettem, mert nyelvöket nem értettem. Örömsugárzó

arczokból azonban kivettem, mennyire lelkesültek ők is az apa messze vidéki földijének jelenlétén.

Kopenhága — Malmö.

Másnap elhagytam két berlini rokonommal Kopenhágát s tengerre szálltunk, hogy áthajózzunk Malmöbe s onnét még az nap este a gyorsvonattal Svédország északibb részébe induljunk. Szomoru reminiscenciáink voltak a keleti tenger átkeléséből, s ott tanultuk meg, hogy a jó kedvnek fentartása első kellék a tengeren. Kopenhágától át Malmöig e csekély másfél órai uton ugyan veszély soha sem fenyegeti az utast, de azért azon véleményben levén, hogy a jó kedv soha sem árthat, tisztességesen beolajoztunk a hajón. „Öl“-nek nevezik ugyanis dán nyelven a sört, s mondhatom, hogy van is némi hasonlatosság e kettő között, ha nem is etymologice, hanem hatásukat illetőleg. A mi olajunk legfeljebb a kocsi kerekét segíti gyorsabb forgásában, a dánok „Öl“-je vagyis söre pedig a nyelv kerekét oldja meg bámulatos pergésre. E természettudományi tapasztalatra jutottam utitársaink kitörő jókedvének szemléleténél, midőn egyik sikerült élez a másikat érte.

Említettem volt már, hogy a porosz nyakatekert dialectuson kívül a berlinieknek oly eredeti műkifejezéseik vannak, hogy bárki könnyen reá ismerhet az igazi berlinire. Volt az utazó társaságban egy fiatal Stokholmban lakó, de berlini születésű uri ember nejével, ki csakhamar reá ismert porosz atyámfiaiban phrasi-

saik után földieire s szintén társaságunkhoz csatlakozott. Mindkettőben igen kedélyes új tagra akadtunk, habár a nő svéd születésű levén, csak nehezen törte a német nyelvet. Kedélyesen mulattatott társaságunk ez új tagjának czíméztetése; midőn váltig „Herr Mór“-nak czímezett, a mit természetesen nem is igazítottunk helyre. Ugyanis névjegyeinknek kicserélése után a második helyen álló „Mór“ névre ügyelt, nem tudván, hogy a magyar a némettel ellenkezőleg a vezetéknév után helyezi a keresztnévet. A „Mór“ vezetéknévet természetesen találta, de keresztnévnek tartott vezetéknévre a szentek lajstromában tudom nem akadt s habár nem is adott kifejezést kételyeinek, kétségtelenül azt gondolta: valami magyar szent lehet!

Malmöbe érve azonnal körjegyet állíttattam össze magamnak Svédország azon részeire, melyeket megtekinteni szándékomban volt. Az estét ismét a Kramer vendéglőben töltöttük együtt mindnyájan, kik a hajón szorosabb társaságot képeztünk. Svédországban lakó új tagunk figyelmeztetett vacsora előtt a Svédországban általánosan divó ugynevezett „sexor“ étkezés szokására. E szó a hat órai étkezésről veszi eredetét s alatta általában azon rendkívüli gazdag buffet-asztalt értik, melyen a halak, rákok, ikrák, hus- és kalbász-neműek, szóval a hideg ételeknek legválogatottabb nemei s a különféle liqueuröknek egész gyűjteménye van összehalmozva. E buffet bevezetés a table d' hote-nak s sem ételei- sem liqueur-eiért sehol sem lesz fizetve. A buffet asztalon ez alkalommal 18 nemű ételt szám-

láltam össze s az egész étkezés, személyenkint csak két koronába került. Általában az egy Stokholmot kivéve mindenütt bámulatos olcsóságra találtam.

Étkezés után asztaltársaink még kikísértek a vas-
utra s nyolcz órakor kedélyes bucsuzás között tovább
robogtattunk hárman Stokholmba. Nagyon feltűnt és
jól esett e szívélyes előzékenység azok részéről, a ki-
ket először láttam életemben s bizonyára utoljára is.

Malmöből Stokholmig.

Malmöből Stokholmig az ut 618 kilométert tesz
ki, melyet a személyvonat 33 és a gyorsvonat 19 óra
alatt fut be. Mi gyorsvonaton mentünk és pedig egy
huzamban utaztunk. A kocsik igen kényelmesen van-
nak berendezve, valamivel tágasabbak a magyar ál-
lamvasut kocsijainál. Minden coupé a folyosóra szol-
gáló kettős szárnyajtóval bír s egész belseje sötétkék
posztóval van kibélelve; minden kocsinak tágas bal-
konja van, úgy, hogy a szabálban is ülhet az ember
s gyönyörködhetik a vadregényes szép vidékben. A
vonat személyzete kiváló figyelemmel s előzékenységgel
viseltetik az utasok iránt. A kalauzok tetőtől tal-
pig fekete salon öltözetben járnak keztyű és fehér
nyakkendővel s a mily tisztességes öltözetük, ép olyan
magaviseletök is. Már beszállásunk alkalmával a Mal-
möben visszamaradt asztaltársunk svéd nyelven igen
kényelmes helyeket eszközölt ki kalauzunknál, három
egymás mellett levő külön coupét, a mi ily messze

uton bizonyára nagy előny. A jegy átesipése alkalmával észrevétlenül nyomtunk markába a tett szolgálatának eléggé megfelelő borraivalót, de mosolyogva mentegetődzött svéd nyelven s minden erőszakoskodás dacára sem fogadott el semmit egyikünkől sem. Egész utamon először esett ez meg rajtam s csak újabb bizonyosságul szolgált a svédek példás becsületessége mellett.

Svédországnak déli, sok folyótól átszelt része, legtermékenyebb tartománya az országnak s úgy is tűnik fel, mintha az egész egy folytatólagos kert volna. Csakhamar elértük Lund-ot, ez egyetemi várost, melynek számos tornya s ódonszerű épületei messze ellát-
szanak a síkságon. Hesselholmig e monoton síkság is elég érdekes képet nyújtott szétszórta fekvő tanyáival. Svédországban általában a nagyobb városokon kívül kis községeket, vagy falvakat nem találni. Kiki saját birtokoskáján épült tanyán lakik, mely a lakóházon kívül egy-két gazdasági mellék-épülettel bir. Ez épületek majdnem kivétel nélkül fából készülnek. Külsőjük mindig sötétvörös színre van festve s az ajtók s ablakok contourjai fehéren szegélyezettek, a mi a háttérben levő fenyvesek- vagy a legelők zöld pázsitjával együtt annál kedvesebb képet szolgáltat, mivel éppen nemzeti tricolorunkat mutatják. Hesselholm után már homokbuczkás pusztaságok következnek, a mi el is vette fennmaradási kedvemet s elnyomott az álom.

Linköping (Linesöpin) előtt, hol a szép vidék kezdődik, már ébren voltam. Utitársaimnál levő utleiratban találtam azon eredeti nyilatkozatot: „Midön

Isten a teremtés alkalmával a szárazföldet elválasztá a vizektől, Svédország e részéről, mintha megfedkezett volna,“ de csakugyan lépten-nyomon folyókat és tavakat ér itt a vonat. E vízborította földön már óriási gneisz és gránit sziklák emelkednek ki a sík talaj, vagy sokszor a tavak közepéből. Valamivel feljebb Norrköpingnél (Norresöping) már esupa fantasztikus alakú sziklák, egymást érő alagutak s rengeteg ősi fenyvesek közt tör magának utat sokszor szédítő örvények szélén a villámgyorsan tova robogó vonat. Ezen, a szó leg-szorosabb értelmében vett vadregényes részén már csak az ideggyenge utas maradhat a coupéban. Magam is, habár felöltöm daczára dideregtem a hidegben, a szabad balkonon töltöttem az egész utat Stokholmig.

A hőmérsék különbsége itt már nagyon érezhető volt. Májusban hazuról elindulva már javában ettem cseresnyét s itt június közepén a tölgyfák csak most kezdetek zöldelni; a fűzfáknak csak barkái hajtottak ki; az itt-ott mintegy varázsütésre feltűnő fenyvesek és a meredek szikláktól környezett kies völgyekben a vörös faházikókból álló tanyák körül, még javában színtottak és vetettek. Mily bámulandó a természet ereje, mely mégis augusztus végeig befejezi érlelését s akkor kezdődik itt az aratás. Megkétszerezve érlelő erejét, maga a természet pótolja azt, a mit mostohán megvonni látszott e tájtól. Azt hiszem, a gyors érlelést az éjjeli napok, melyek ez időre esnek, nagyon elősegíthetik.

Norrköping tekintélyesebb gyári és kereskedő város, melyet a hajózható Motala vize szel ketté. Érde-

kes itt a Motala vize, hol többszörös esés után sziklákon át hömpölygeti tajtékzó hullámaait.

Katrinenholm reggelizési állomás. Itt is a legizlésebben összeállított buffet-asztalra találtunk, a melyen választékos hideg ételeken kívül óriási csapos kánpokban állott thea és kávé, a melyből kiki izlése szerint annyit töltött a mennyi tetszett s egységes árt fizetett kiki. gondolom egy krona, vagyis körülbelül 75 krt, ha az étkezésen kívül akár dézsa szám ivott volna is theát vagy kávé.

Katrinenholmtól Stokholmig az eddigi vadregényesség még fokozódik s az ősi fenyvesekből kiemelkedő gránit csucok, a szédítő mélységek, tajtékzó víz-esések, a kies völgyek tavai melletti fehéren szegélyezett vörös házikókon kívül helylyel-közzel a legszebb pontokon a svéd arisztokrátiának bátyaszerű tornyos várai is fel-feltűnnek, nyájasabbá téve a természetnek e ritka vad szépségét.

Södertelge mellett a vonat a Mälar tavát érinti, hol egy kis részén függő hidon robog keresztül és Stokholm elé érve, mielőtt megállana, roppant tekervényes utat tesz. Végig halad az iszonyu magas sziklatömegén épült Södermalm déli városrész alatti 417 m. hosszú alaguton, a honnét kiérve ismét a Mälar tavrara jut, a melyen 222 m. hosszú vashidon át a város szigetére ér s innét még egy a tenger fölötti 247 m. hosszú hidon halad, míg a központi pályaudvarban megáll.

S t o k h o l m.

Stokholm az európai fővárosok között szép fekvése folytán talán a legelső helyen áll. Svédországnak ezen hosszú vonalában Malmötől Stokholmig a szem részint puszta sivatagok, nagyobb részben pedig sziklatömegek s ősi erdők között a természet zordonságához szokott s csak e rideg képek nagyszerűségét bámulta. Mily kedves meglepetést nyújt ezek után az óriási vadon között az oáz gyanánt feltűnő Stokholm látképével! Itt a kulturának magas foka párosul a természet szépségével, melynek eredeti vad típusát a műépítészet s hemzsegeő forgalom szelidebbé teszi s a legösszhangzóbb képet tárja a szem elé. Ha van szép fekvésük az európai fővárosoknak, úgy az legnagyobbbrészt csak egyoldalú. Elég imposans Budapestnek is látképe, de csak a Duna-parton, hason, de sokkal nagyobb foku természeti szépséget mutat egész Stokholm a legnagyobb változatban, úgy, hogy alig van egy szöglete a városnak, melyről új és szebb képet nem mutatna. A város hat része a tenger és Mälar tó torkolatánál sziklaborította sziget és félszigeteken épült, melyeket számos hid köt össze s az apró vízi járművek, vitorlás s nagy tengeri hajónak egész raja tesz élénkké.

Szállást a városnak körülbelül középpontján levő Gusztáv Adolf terén (Gustav Adolf-Torg) Hotel Rydbergben vettünk. Szobáink berendezése a lehető leg-elegansabb volt, a mi azonban nem ijesztett meg bennünket, mert Kopenhágában is aránylag olcsó volt ép

ily csinos lakásunk; távozásunk alkalmával azonban saját kárunkon ismét tanultunk, de ezen uti tapasztalatnak tandíja igen borsos volt.

A gyorsvonaton tizenkilencz órán át egy huzamban tett s legnagyobbrészt a vasút szabad balkonján töltött ut nagyon kimerített, úgy, hogy egész nap kábultan szédültem, mintha még mindig villámgyorsasággal robognánk a hajmeresztő örvények fölötti kopár sziklák között. Átöltözködve szobám nyitott ablaka mellett karosszékebe dőltem s jól esett kis pihenőt tartva, szemeimet leigeltetni a szép kilátásban. Ablakom előtt a hét óriási gránit ivre épült norrbro (Nordbrücke) hídja terült el, mely az északi városrészt az ó-város szigetével köti össze. A 114 m. hosszú, 19 m. széles híd tulsó felén az egyszerűségében impozáns s terjedelmes királyi palota áll, a híd innenső felén pedig közvetlenül ablakom alatt Gusztáv Adolf szép szobra hirdeti a hű stockholmiaknak hirneves fejedelmük iránti méltó háláját. Az élénken tovasikamló apró helyi gőzösök életet vegyitettek a mögöttök elterülő szigetekeken kimagasló kupolák és tornyok némaságába. A járókelők lassan esoportosulni kezdtek a hídfe körül, mintha várakoztak volna valami történendő eseményre s csakugyan nemsokára egy katonai csapat vonult el ablakom alatt, az átellenében levő kir. palota felé, hol katonai zenekar mellett déli tisztelgés volt.

Kíváncsi népségnek ugyan nem kell nagy esemény, hogy összecsesődüljön, de mégis esodáltam, hogy mit bámulnak e maroknyi kis katonai csapaton, s csak

később tudtam meg, hogy mégis indokolt volt a tömeg kíváncsisága, mert egész Svédországban roppant csekély a katonai létszám s ily apró csapatot látni sem mindennapi dolog.

Végig hallgattam az eljátszott darabokat s a parádé befejeztével magam is elhagytam szobámat, hol csak szemeim- és füleimnek jutott ki az élvezet, s az ebédlőbe siettem, hogy a mostoha bánás miatt morgó gyomromat csitítsam.

Magyarországi kollégáim egyike, ki néhány évvel ezelőtt járt Svédországban, utleiratában szinte elijesztően ír a svédek frugalis étkezéséről s azon utbaigazítások alapján számoltam már itthon magammal, hogy Svédországban egyebet sem kapok hámozott burgonya, hal- és aszalt szilván kívül; de a mint Svédország déli részében, úgy itt Stokholmban is nemcsak kellemes volt e pontban esalatkozásom, de mondhatom, hogy ép ellenkezőjét találtam annak, a mire teljes resignációval számítottam. Az ebédlő fényes berendezése teljes összhangban volt itt is a table d'hôte fogásaival, mely bármely inyeneczet is teljesen kielégíthet. Francia konyhát vezettek itt s a nemzeti étel vagy szokást csak a Brännvinsbord (Brantweinsbrot) vagy Smörgasbord (Schmirkäsbrod) asztala képviselte, mely köré mi is ebéd előtt szokásosan állva csoportosultunk, hogy e válogatott hideg különlegességekből s liqueurökből alapot vethessünk az ebédnek. Mindezen introductio azonban csak annyiban ingyenes, mert a table d'hôte-hoz jár s külön nem lesz fizetve. Azon egy nagyon rossz

oldala van ez ebédeknek magyar emberre, hogy a bor kötelező, s e dolognak rossz oldala nem abból áll, hogy meg kellene a bort inni, mert hisz nálunk megszoktuk azt, hanem abból, hogy nolens-volens meg kell fizetni, és pedig azt a fél fogra való savanykás kis bouteille-iát ugyanazon áron, mint itt falusi tanyámon a jó sillernek akóját veszem. Szondirozó angol ember hamar kiszámítaná azt, hogy hány ember kerülne nálunk asztal alá azon bor árából, melyet ott kényszerűségből néhány nap alatt gyűszűvel aprózgattam.

Étkezés után az ebédlő melletti dohányzó barlangba vonultunk, mert az étteremben szigorúan tilos a dohányzás, s a vidéki embert, ki e szokást nem ismerne, már előre figyelmezteti a pinczér (vaktmästare). E dohányzó barlang mesterségesen készült, különféle-kép idomított sziklafalakból és cseppkövekből, felső boltzatán pedig phantasticus alaku cseppkő-csoportok közötti ürege tódul ki a dohányfüst oly erős légvonatban, hogy már a barlang nyílásánál sem érezni legkevésbé sem a füstszagot. A sötét barlangot csak félhomályig világítja meg egy halvány láng, melynek gyenge sugaraiban gyönyörűen csillámlanak a boltivet cseppkövének jegeczei; padozata nagy parafa kockákból áll. — Az egész barlang ritka remekműnek mondható.

Ebéd után droschkét fogadtunk, hogy megtekintsük a város belsejét s másnap hajón jártuk körül a városrészeket. Eredeti, hogy itt a droschkék rangját és tarifáját nem a lovak száma szerint, mint nálunk,

sem a kocsi díszesebb bélézése vagy a kocsi egyenruhájának paszomántja szerint, mint Berlinben, hanem a kocsi nagysága szerint szabják meg, a mely 1, 2, 3 és 4 személy számára való, de valamennyi a személyekhez arányítva oly kicsiny, hogy inkább válik be taligának, mint kocsinak s a 3—4 személyre való kocsik is oly szűkek, hogy csak egybélű szabók fesseleghetnek abban; csak kissé embonpointos ember pedig úgy érzi magát, mintha valóságosan présbe kerülne. A kocsik szűk és könnyű szerkezetének pedig az az oka, hogy csak nagyon rövid distantiát tehet a nélkül, hogy hegyet ne érjen, a mely legtöbb helyen elég meredek. Sétakocsikázásunkat Stokholm legélénkebb kirándulási és szórakozási helyén, a Djurgard-ban fejeztük be, a hol az estét töltöttük.

Minden fővárosnak megvan a maga kedvencz kiránduló helye. Budapestnek a városliget és Margitsziget, Bécsnek a Prater, Drezdának a „Königlicher Grossergarten“, Berlinnek a Thiergarten, Kopenhágának Klampenborg, így Stokholmnak legkedvesebb szórakozó helye a „Djurgard“ (Thiergarten) terjedelmes szigete, mely azonban jóval felülmúlja a fentebbi helyeket. A Djurgard szigete kerületében tíz kilométert tesz ki s ős erdeje, kimagasló kopár sziklafalai, patakjai, rétjei, műkertészete és a lépten-nyomon emelt mulatóhelyek kiválóan emelik. Legmagasabb pontjára emelték a 33 méter magas „Belvedere“ tornyot, melyről gyönyörű kilátás nyílik nemesak az egész Djurgard szigetre, hanem egész Stokholm környékére. —

A sziget közepén a „Rosendal“ nevű remek ültetvényektől környezett királyi villa terül el s közelében van a stockholmi műkertészeti társulatnak is szép kert-helyisége.

A „Les extremes se touchent“ közmondás e szigeten is érvényesül, a mennyiben a sziget egyik végén süketnémák intézete áll, a másik végén pedig a színház, zene- és dalsarnok sűrűen összeszorult épületei foglalnak helyet. A süketek s a fülbemászó zene szép dallama, a némák s a csengő énekkel vegyes költői ékesszólás, az emberiség szánandó szerencsétlenei s a pezsgő élet örömrivalgó hangulata a legnagyobb ellentétben állanak ugyan egymással és mégis összeszorultak e kis szigeten. Végigjártam a Manègen, Alhambra, Tivoli, Novilla mulatóhelyeket, de eltekintve két berlini utitársamtól, az óriási közönséggel szemben, én a sziget túloldali lakóinak, a szegény süketnémák szerepére voltam kárhoztatva. Akaratlanul is némának kellett lennem, mert senki sem értette nyelvemet, s a mulattatók és mulatók nyelvéből szintén csak annyit értettem, mint a szegény süketnémák.

Köрутunkat az ugyanazon szigeten levő Victoria-aréna színházban fejeztük be, mintha sejtettük volna, hogy itt találunk még legtöbb élvezetet. Az előadás még nem kezdődött meg s a nézőtér temérdek asztalai már mind el voltak foglalva. Csak úgy segíthettünk magunkon, hogy egy névjegyekkel spékelt asztalt foglaltunk el, more patrio söpörve le arról a névjegyeket, Nemsokára jelentkeztek ugyan a névjegyek tulajdono-

sai, kik a hang után következtetve elég tisztességesen protestáltak a foglalás ellen, de mi támaszkodva azon jogelvre, hogy egyenlő áru belépti jeggyel egyenlő privilegium jár s hogy csakis a személyes foglalás adhat elsőséget, nem tágitottunk helyünkről. Hiába volt kölcsönös érvelésünk, mert ők ép annyit értettek a német szóból, mint mi az ő svéd beszédjökéből. Végre is talán Mokány Bercziket sejtve bennünk, csendes svéd tempóban odább állottak. Gondoltam is magamban: mily áldásdús az éghajlatnak befolyása a vér-mérsékletre! Egyenlően hevesvérű benszülöttek között talán episod fejlődhetett volna ki ebből, mely a kellemes esendéleti képnek minden jellegét nélkülözte volna.

Az italok között csak svéd különlegességet keresve, az oly messze terjedt hirnévnek örvendő svéd punsch mellett állapodtunk meg. Ez italt hidegen, és pedig vagy tisztán, vagy pedig mesterségesen készült szénsavas vízzel keverve fogyasztják, de mindkét módon élvezve teljes mérvben méltó birnévére, s különösen aromája teszi kiválóan kellemessé. Nemhiába volt Linné Károly, a világhírű botanicus és rendszer-alapító svéd hazafi, de földieik szakemberek is az aromaticus növények ismeretében!

A programmban első helyen „Upptärande af Afrikanske Tenorsangaren Hr. Bogel“ volt hirdetve s Bogel uramban egy kéményseprő formájú, göndör haju, pisze orru, vastag szájszélű négert pillantottunk meg, kinek nem épen megnyerő ábrázolatját teljesen elfelej-

teté gyönyörű szép tenor hangja, melyet jól iskolázva a legnagyobb precisióval tudott érvényesíteni. Mennyire fokozódott azonban ez első kellemes meglepetés nemcsak bennem, de kivált porosz atyámfiaiban, midőn jobban figyelve tiszta kiejtésű német szöveget fődöztünk fel e csengő szép hangokban.

Szobapinczérünkön kívül ez volt az első vidéki ember, a kit megértettünk! A svédeknél nemcsak az iparos- és kereskedő-osztály, de a posta, vasuti és távirdai hivatalnok-világ is saját honi nyelvén kívül általában más nyelvet nem ért; a museumi tisztviselőkkel azonban mindenütt beszélhettem németül. Hiába, a magyar népnek nyelvismerete majdnem páratlan! Csak fejcsóválva hiszi el a külföldi, hogy nálunk még az az együgyű ember is, ki bámészkodik azon, ha azt hallja, hogy Franciaországban még a paraszt is ért francziául, — nagyon gyakran magyar, német és szláv, tehát három nyelvet beszél.

A Smörgasbord (Schmirkäsbrot, mely különben több fogásból áll) elköltése s a svéd punsch szörpölgetése közben már fokozódottabb animóval néztük s hallgattuk a program többi részleteit, mely már végéhez járt. — Nemhiába: végén csattan az ostor. Utolsó fellépő egy magyar nemzeti ruhába öltözött piros csizmás énekesnő volt; deli termetű szép alak, mintha csak a Szegzárd-vidéki Sárközben termett volna. De már most magam sem hittem a szememnek. Némán kaptam elő a programlapot, a melyen ezt találtam: „Upptärande af Ungerska Sangerskan Fröken

Erzsike“. Tehát csakugyan a magyar énekesnő, Erzsike kisasszonynak fellépése! A mint az első éneket megkezdte: „Elmennék én tihozzátok estére...“ meggyőződtem a tiszta magyar dialectus, hangnyomaték s lelkesült előadásából, hogy nem magyar ruhába öltöttem idegen, hanem csakugyan törzsgyökeres magyarnak kellett lennie. Eddig ugyszólván süketnéma voltam, — szólhattam, de nem értettek, hallhattam, de nem értettem. Most azonban, mintha egyszerre kigyógyultam volna kényszerű nyavalyámból! Hallo! is, érték is, és pedig távoli hazám nyelvén. Ha az Othellónak neki rontott peleskei nótárius nem jutott volna eszembe, úgy harsogó „éljen“-t kiáltottam volna a közönségnek tapsokban kitört hálás lelkesedésébe, így azonban megelégedtem a csendes lelkesüléssel, mely azonban mégis hevesebb volt az összes tapsviharnál.

Alig hittem, hogy éjfél felé jár az idő, midőn a kis csavargőzösre szálltunk, hogy haza térjünk. Az egész estén se merre, még a színpadon sem láttam lámpa-világítást. Az éjjeli nap, melyet ugyan nem láttunk, de világosságát ép oly mértékben élveztük, mint itthon borus időben a déli órákban — különös bájt kölcsönzött a tükörsima tengernek, melyen hajónk tovasikamlott. A hajónk körül le-lecsapódó, hófehér színű csüllő madarak sivitása ellentétet képezett a távoli zenének halk hangjával. Közvetlenül szállónk előtt kötött ki hajónk, s csakhamar nyugalomnak adtam volna magamat, ha ugyan nyugalmanak a szokatlan nappali világosság nem zavarta volna. Soká hányko-

lódtam ágyamban, — míg a még mindig fülemben esengő első magyar nótának refrain-jei mellett elnyomott az álmom.

A későbbi napokban itt is úgy osztottam be időmet, hogy kilencztől négyig a museumban dolgoztam, s étkezés után a város középületeit s nevezetesebb helyeit tekintettem meg.

A nemzeti museum renaissance stylben emelt tágas épület, melynek zöldes színű svéd márványból készült előcsarnokát Svédország kiválóbb művészeinek és tudósainak domborműves arcképei díszítik. Az európai museumok között talán ez az egyedüli, a hol az egyes osztályok gazdag gyűjteménye mellett eddig még térhiányról nem panaszkodhatnak. Leggazdagabbban van képviselve a praehistoricus korszak, úgy, hogy a kőeszközök gyűjteményét Európában csak a kopenhágai mulja felül.

A museum körüli kis parkirozott részben egy csinos bronz csoport áll, mely az ősi svéd szokást, a késelő párviadalt ábrázolja. A viaskodásnak e vérfa-gyaszító módját, melynél mindkét fél melle szíjakkal erősen van egymáshoz szorítva s rövid pengéjű késekkel történik a legtöbbnyire mindkét fél halálával végződő mérsárlás, Svédországban a nyilvános téreken gyakran találjuk megörökítve. Ezen szobor talapzatát négy oldalán szintén ércbe öntött domborműves képek díszítik, melyek a viaskodás kezdetét és kimenetelét (a féltékenységet, az ivást, a viaskodás kezdetét s az özvegy bánatát) ábrázolják.

Stokholmnak számos temploma között első helyen áll a Riddarholm szigeten levő, történelmi kincsekkel gazdag Riddarholmskyrka, melyben azonban most már isteni tisztelet nem tartatik. Eredetileg a sz. Ferencz-rendűek temploma volt s góth stylben épült, most azonban legtöbb toldaléka renaissance izlésű. Öntöttvas szerkezetű tornya magasan emelkedik ki a város fölött s bármely pontról tekintve a várost, találkoznak e toronnyal. A legrégibb idők óta a királyi család s Svédország kiválóbb fiainak temetkezési helye volt, miért is benne a szobrászatnak kiváló remekműveivel találkozunk. A siremlékek és sarkophagok legtöbbnyire fekete és zöld márványból vagy pedig porphyrból készültek. Falait különféle hadi zászmányok, osztrák, orosz, lengyel s dán zászlók borítják. A legegyszerűbb sirfelirattal a svédek legnagyobb büszkesége, a lützeni csatában elesett Gusztáv Adolf bir, s csak e három szóból áll: „Gustavus Adolphus magnus.“

A Bernadotte háznak külön sirboltja van, mely annak rövid uralkodása óta is már sok családtagot rejt magában.

Stokholm többi használatban levő templomai között külső szépségre nézve valószínűleg első helyen áll a Katarinakyrka, mely esinos renaissance stylben épült. Az Adolf Fredriks kyrka a Stokholmban elhalt francia bölcseleő, Descartes-nek művészi kivitelű siremlékével bir.

A tizenharmadik századból ered a Klarakyrka s a Storkyrka. Ez utóbbi öt hajóra osztott templom kü-

lönösen gazdag ezüst kincseiben, s a passio-részletek remek faragványaiiban, melyek anyaga ébenfa és elefántcsont.

A vendéglőnk előtti Norrbro hidja alatt, egészen a vizre van építve a „Strömparterren“ nevű igen látogatott kávéházi kert, a melyet csupa patriotismusból látogattam meg. Az utcasarkokon ugyanis nagy placardokon hirdették: „Stor Militär-Konzert af österrikiska Goss-Orkestern (40 musici) under anförande af Direktör Lambert Steiner.“ Az osztrák katonai zenekar nagy számú közönséget csalt ide. Programmjuk legnagyobbbészrt Strauss, Fahrbach, Millöcker, Kreutzer, Bach és Huber darabjaiból volt összeállítva. Nekem természetesen az „Ungarische Variationer för Cornett och Piston“, valamint a „Kőrösi lány“ csárdása tetszett legjobban. Ez utóbbit Huber összeállítása szerint adták és pedig „Kőrössi lání“ czim alatt szerepelt a programmban.

A kitűnő zene hatását az osztrák katonai egyenruha csak emelte a jó svédek előtt. A katonai létszám e békés országban nagyon csekély; csak elvétve látam katonát s ezek szolgálaton kívül fegyver nélkül járnak, úgy, hogy magyarországi ember alig tartja őket katonáknak, mert nálunk fegyver nélküli paszomántos monturt majd annyian viselnek, mint a menyit összes katonáink kitesznek. Az erdészet, bányászat, vasut, posta, távirda hivatalnokai, lövöldék, tornászatok tagjai, tüzoltók, a hivatalok- s mágnásaink szolgálí mind csak úgy csillognak a zsinór- és paszománttól,

hogy már alig ismeri ki az ember magát, vajjon Mars marczone fia, vagy valamely örök mosolyu „tafeldekker“ tetszeleg-e magának sokat mondó paszomántos monturjában.

A kávéházak Svédországban „Schwitzerie“ nevezettel birnak, de nem csupán kávé, hanem sört és puntschot s hideg ételeket is kaphatni itt. Szorosan vett kávéházak Svédországban egyáltalán nincsenek; de magyar ember, ki jó kávéhoz szokott, nem is kívánczik ily kávénak csufolt löre után, mely különben ép oly rossz, mint a poroszországi. Egy-egy adagra oly hatalmas teli kannát adnak az ember elé, mely a mi „feketénkből“ untig elég volna egy egész család számára, a vele járó tejet azonban csak gyűszűvel mérik ki. De nem csak a Schwitzerie, hanem a czukrászdákban kapható kávé is olyan, hogy eszünkbe jut gyermekkorunk, mikor oly jól ízlett még az úgynevezett árpakávé. E Sockerbagerier-ekben rendesen külön női osztály (Dam-Café) van, a hol a kávé-csaták is a svédek szelid természetéhez képest bizonyára nem oly hevesen vivatnak, mint a délibb sanguinikusabb természetű hölgyeinknél.

Hogy kijusson mindabból részem, a mit itthon nem élvezhetek, egyik napon tengeri fürdőt vettem. Stokholmnak számos fürdőháza van a tengeren, de a lehető legegyszerűbb berendezés tekintetében valamennyi egyforma. A metsző hideg s a sósvíznek maró természete csak a legelső pillanatban kellemetlen és pedig oly annyira, hogy megbánja az ember, hogy kíváncsi volt a heringek hogylétével megismerkedni. De túlesve

az első kellemetlen érzésén, igen kellemesnek találja azt az ember, teste azonban ép olyan lesz, mint a főzött rák. Meleg fürdőt majd minden vendéglőben lehet venni s e szolgáltatnál kivétel nélkül öreg asszonyok vannak alkalmazva, mert a fürdéssel elmaradhatlanul vele jár a svéd massage, vagy magyarul mondva „csömör kenés“, a mit kiaszott vén kéz s zörgő csontok legjobban végezhetnek.

Feltületesen ítélő physiognomus hegyes orr, kihegyesedett állkapocs s karmokká idomult ujjak látára Sokrates feleségére gondol, de a Xantippe természet nem szükségképeni járuléka a kor okozta csonthegyesedésnek s áldott jó lelkek e massirozó svéd banyák is.

Stokholm legmagasabb hegyén akarván még egy élvezetes estét tölteni, lóvonati pályán mentem a Mosebacke (Musik-Berg) tövéhez. A lóvonaton (Sparwägar) ép úgy, mint a vaspályán, fekete livrében s keztyűben van az ellenőr, sőt a kocsis is. Jegyeket nem osztanak itt, hanem kiki beleteszi tiz órés piczuláját a padok fölé erősített, üvegfalakkal bíró perselybe. Ha a felszállónak apró pénzre van szüksége, úgy a kocsis mellett alkalmazott „Wexling“ feliratu csengetyűvel ad jelt s a kocsis köteles a pénzt felváltani. Néhány óre-ig terjedő rézpénzök van ugyan a svédeknek, de nagyon ritkán van használatban, mert ezüst pénzök egész öt óreig, tehát körülbelül két krajczárig terjed. Hasonlítanak ez apró ezüst pénzek a régi magyar denárokhoz. Papírpénzöknek az a kellemetlen oldala van, hogy

nagyon sokféle, mert nem csak állami, hanem privát bankházaknak is van papírpénzök s mindkettő vegyest van forgalomban.

A Mosebacke tövéhez érve, elevatoron emelkedtünk fel Stokholm e legmagasabb s legszebb pontjára.

Elég változatos szórakozást talál a látogató e remek terrassokon, melyek este igen látogatottak. A restauratiót, schwitzeriet és arena színházat valóságos semiramis-kert övedzi.

Az esti időt itt töltöttük úgy tizenegy óráig, de hogy éjjeli idő van már, azt csak úgy tudtam magammal elhitetni, ha visszagondoltam, hogy már rég kelttem fel s rég ebédeltem. Az éjjeli órák legkevésbé akadályozták e remek kilátásnak legtisztább szemléletét, sőt ellenkezőleg leirhatlan bájт kölcsönöztek annak. A látkép egyik fele a mélyen alattunk elterülő tengert mutatta, nesztelenül tovasikamló változatos hajóival, a városnak emelkedettebb szikláira emelt tornyaival s az őserdő borította Djurgard-jával. A másik felén szédítő mélységben a kopár sziklák alagutja alól robogva bujt ki s kanyarult kigyó módjára odább a sziklákat és vizet uraló s füstfelleget lihegő vonat s e remek képnek minden részlete a tenger színe fölött lebegő vörösrő napnak éjjeli sugaraitól megvilágítva!

Ez volt a természeti szépség legelragadóbb képe, melyet életemben láttam.

A zene és ének hatástalan volt reám az egész estén, örömmámoromat csak e páratlan látkép idézte elő. Szerettem volna én is, miként Péter a Tábor-

hegyén állandó tanyát ütni itt. Mennyire szerettem volna ez élvezetet messze hazámra varázsolni! Szinte fájólag hatott reám annak tudata, hogy először, de valószínűleg utoljára élvezem életemben e megható képet.

A stokholmiak általános jellemzésére csak azt mondhatom, hogy igen vallásos, becsületes, előzékeny és művelt emberek.

Vallásos érzületöket eléggé mutatja a vasárnapi munkaszünet legszigorubb s leglelkiismeretesebb megtartása. Hiába keres az ember bármit a kereskedésekben, de egyetlen egyet sem fog nyitva találni vasárnap vagy ünnepezen. Én egyik vasárnapon borbélyt akartam hivatni a pinczér által, de az oly nagy szemeket vetett reám s csodálkozva csak annyit mondott: „hisz vasárnap van!” Kerestem ugyan még magam friseur salont, de egyet sem találtam nyitva s nem maradt más hátra, mint akaratlanul is mosdatlannak látszó szőrös arczezal tölteni a vasárnapot.

Műveltségök mellett szól azon körülmény, hogy az újabb találmányokból alig van egy is, mely alkalmazást nem talált volna Stokholmban; így a telephon már feltalálása óta egyetlen európai városban sem volt oly általánosan használva, mint itt. Nemcsak minden vendéglő és mulató helyen, hanem az utcasarkokon levő bódékban is használhatja az ember a telephont néhány öre-ért. A távirdai s telephon-hálózat oly sűrű, hogy a szerencsétlenül járt léghajós alig törné nyakát, mert valószínűleg vagy vízbe esne vagy sodrony-háló fogná fel.

Becsületességök következtében a statisztika vajmi kevés csalást, lopást és betörést jegyezhet fel, pedig egész éjjelen át, ha az üzleti helyiségek zárva is vannak, a legértékesebb kirakatokat csak üveg alatt találjuk minden utcában. Lehet különben, hogy ez csakis ezen időtájban van így, midőn a nappali világosság a legjobb rendőre a tolvajoknak. Becsületességökkel nincs azonban ellentétben az általános méregdrágaság, mert nemcsak élelmi, hanem legtöbb egyéb cikkek is csak távolból importált. Azt az egyet mégis csodáltam, hogy a híres svéd keztyüket is itt jóval drágábban fizettem, mint otthon bármely kisebb provinciális városban, a mi azonban talán inkább azt bizonyítja, hogy a mi svéd keztyűink csak Prágában találják hazájukat.

Elindulásom napján számlám kiegyenlítése fájó érzést gyakorolt erszényemre. Szobámért naponta nyolcz kronát számítottak! Koronázás napján még megjárta volna ez ár. Legjobban bosszantott azonban, hogy a nyomtatott számlának „gyertya“ posícióját nemhogy kitörölték volna, hanem minden napra belevették a két drága gyertyát. Hogy azonban egész ottlétem alatt soha sem gyújtottam meg egyet sem, az magától értetik, mert azon luxusra még sem vetemedtem, hogy ha szivarra gyújtottam vagy leveleimet pecsételtem, gyertyát használtam volna, mert megtette arra a szolgálatot a svéd gyufa is. Előleges számításom szerint gondoltam magamban, legalább ezen egy tétellel kevesebb most itt az utasnak kiadása, de csalatkoztam, mert a jó svéd

dek ugy látszik az e tájban érkező vendégekkel fizetetik meg a télen kétszeresen fogyasztott gyertyákat.

Becsületességöket azonban borsos áruk mellett mégis kimutatták. Alighogy az indóházhoz értem, lihegve jött a háziszolga utánam s egy csomagot nyújtott át, mely az ágyamban felejtett hálóruhámat és egyéb aprólékos holmimat tartalmazta. A pontosság és figyelemnek e neme igen jól hatott reám s teljesen kibékített vendéglősömmel.

Stokholm — Norsholm.

Eddigi utitársaim, kiknek körében legkevésbbé sem éreztem, hogy messze földön s idegen országban vagyok, Stokholmból visszatértek Berlinbe. Magamra maradtam tehát egészen s egyedül utaztam át Svédországot egész szélességében, hogy vad pusztaságáról élénkebb legyen fogalmam. Stokholmtól Norsholmig vasuton mentem, hogy így csak az érdekesebb pontnál kezdjem a Göta csatornának, habár lassu, de végtelenül érdekes vízi utját.

A stokholmi indóháznál egy uj házaspárt vett körül a násznépnek nagy serege. A menyasszonyt fehér esküvői öltözetéről s virágsokráról ismertem meg s a vőlegény katonatiszt volt. A mint a vonat a házaspárral tova indult, a nászsereg mély hangu háromszoros éljenzésben tört ki, mely egy szótagból állott s valóságos böngéshez hasonlított. Mily nagy különbség van egyes népek örömkurjantása között s mily tisztán árulja el annak vérmérsékletét.

A coupéban kissé elszenderültem, hogy előre vegyem ki a rövid alvás idejét, miután hajnali két órakor már hajóra kellett volna szállnom Norsholmban.

A vasuttal megérkeztem ugyan Norsholmban, de a hajóra türelmetlenül kellett várnom reggeli 6 óráig, s e rendetlen járása, — a mint hallottam, — rendes dolog, mert sokféle akadályokkal kellett küzdenie.

Mit tegyek most e pusztaságban? . . . A vasuti és hajó-állomásnak picziny épületén kívül csak egy emeletes fa alkotmányu vendéglő volt itt s a lapályos pusztaságban csak a messze távolban pillantottam meg elszórtan egy-egy vörös faházikót. Az állomás környéke tehát a legunalmasabb pusztaság volt. Egyetlen élvezetet a kelő nap szemlélete nyújtott, melyet most hajnali két órakor körülbelül ugyanazon magasságban láttam a láthatár fölött, mint Stokholmban a Mosebackeről estéli 11 óra körül.

Legelőször a vasuti váróterembe mentem, hol egyetlen-egy uri ember képviselte az utazó-közönséget, ki fel sem tekintett, a mint beléptem, annyira elmerült az előtte fekvő nagy folians kiadásu könyvben. A többi asztalokon is ugyanilyen könyveket láttam; csupa kíváncsiságból nyitottam fel tehát az egyiket s menyire meglepett, midőn nem annonce-könyvet, hanem a szentírást ismertem fel azokban. Svédországnak majdnem minden várótermében megtaláltam e könyvet s legtöbb esetben a szótlan utasok ezt lapozgatták. Hogy az ily vallásossággal a becsületesség s a megelégedés

karöltve jár, azt csak természetesnek találom, mert hisz vallásosság nélkül erény és boldog lét csak pusztaszó. Bárkire is a legjobb benyomást gyakorolja e hitétől lelkesedő népnek szemlélete, mely csendes munkásságában szegénysége daczára a legmegelégedettebb s legboldogabbnak mondható. Nem tudom, olvasnák-e nálunk e könyveket, ha a várótermek berendezései közé tartoznának? Annyi azonban bizonyos, hogy nem szánandó mosoly-, hanem irigylésre méltó azon nép, mely azokat lapozgatja.

A váróteremből átnéztem a vendéglőbe, hogy megreggelizzem, azonban zárt kapukra találtam. Legalább egy jó negyedóraig kellett ajtón és ablakon zörgetnem, míg a vendéglősné bebocsátott, kinek nem a legbarátságosabb arczvonásaiból könnyen kiolvashattam, hogy nem igen volt inyére csendhábortásom. Mindenfélékép igyekeztem ugyan értésére adni, hogy reggelizni szeretnék, de az csak nagy szemeket vetett rám; szólott ugyan valamit, de abból csak annyit értettem, mintha nem is szólott volna. Gondolva magamban, hogy ugy is tudja, mit keres a vendég, felballagtam a falépcsőkön az emeletbe, hogy az ebédlőt keressem fel. Sorra koczogtam egy-két ajtón, de semmi nesz. Benyitottam az egyik szobába s ott sorban fekvő, mély álomba merült hortyogókat láttam. Végre az utolsó ajtón koczogtam, hol mégis hallottam némi neszt. Koczogásomra lépteket hallottam, s a mint felnyilott az ajtó, ugyanazon katonatiszt jött ki a folyosóra, ki bögésszerű éljenzés között indult menyasszonyával szín-

tén Stokholmból ugyanazon vonattal, melyen én is jöttem. Kérdéseimre udvarias mosoly kíséretében beszélt ugyan valamit a katonatiszt, de csak svéd nyelven, integetését azonban arra magyaráztam, hogy földszinten van az ebédlő. Csodáltam azt, hogy mint tiszt nem beszél más nyelvet! Leballagtam tehát esőndesen a földszinti részbe s ott egy a többinél nagyobb szobában ültem le. Soká váraкоztam ez étteremben, ha ugyan az volt, de vendéglősném nem mutatta többé magát s nem is látszott reggeli készítésével foglalkozni, mert ismét síri csend uralkodott az egész házban. Végre, miután láttam, hogy ugy is hasztalan várakozásom s ép oly hiába való a beszédem, — faképnél hagytam az egész fa alkotmányt s sétalással töltöttem az időt, mert a hajó-állomási picziny lakás is zárva volt. Midőn meguntam a járkálást is, elővettem egy könyvet s a zsilip tetején olvastattam, míg csak a közeledő hajónak bűgásszerű mély hangu fűtty-jelzését hallottam.

Magasan nyulott ki a közeledő fehér hajó a szűk csatornából, melyben valóságos óriásnak látszott s csodáltam, hogy hogyan fér el ily kis területen. De be is tölti egészen a csatornát, úgy, hogy az állomási magas partokról minden híd vagy deszka nélkül lép az ember a hajóba.

Végre tehát a 4 órai hosszú és unalmas várakozás mégis meghozta öröndetes gyűmölcsét, ha mindjárt nem is volt türelmem valami példás.

Nersholm — Karlsborg.

Mig a hajón katonásan rövid toilette-ekkel elkészültem, s a gazdag svéd reggelit elköltöttem — elhagytuk már a szűk csatornát s a Motala folyót, mely Norsholmnál ömlik ki a Roxen tavából. Érezhető volt, hogy a hajó itt e széles Roxen taván biztosabban haladhat s megkészszerelte gyorsaságát.

Kevés utas volt a hajón s azok is csak lassan bontakoztak ki Morpheus karjaiból. A tónak mindkét partját sziklák s ős fenyvesek borítják; órák mulnak, míg egy-egy vörös faházikó élénkíti a sötétzöld s mégis törpe fenyveseket. Látcsöveimmel folyton kísértem e festői vad tájakat, hogy a legkisebb részlete se kerülje ki szememet. Juniusnak már vége felé jártunk, de két kabátban is kelleimetlen hidegnek éreztem e reggeli órákban a levegőt.

A tájnak befolyását a kedélyhangulatra soha sem éreztem jobban, mint itt, midőn egész magánosan ültem a hajó hátsó, a hidegtől kissé jobban védett részében. A szomoru, lakatlan táj teljes összhangzásban volt magányommal. Messze földön, oly országnak hátoltam közepébe, hol csak a vad természet áll velem szemben, mert az emberekkel nem érintkezhettem. Nem volt csoda tehát, hogy e szomoru vidék nagyon lehangolt.

Próbálgattam ugyan a lassan előkerült néhány utassal társalgást kezdeni, de csak az integetés volt beszédünknek commentárja. Körjegyem revideálása al-

kalmával ismerkedtem meg hajónk ritka kedves s előzékeny kapitányával, s mennyire örültem, midőn evvel németül beszélhettem. Oldala mellett töltöttem azután e vizi utam legnagyobb részét s kétszeres örömmel hallgattam érdekes utbaigazításait s magyarázatát. Lehangoaltságom így csakhamar ismét elmúlt.

Elértünk a Roxen tavának másik végére, hol Berg város előtt egy öböl szerű mélyedésben hajónk megállott. Kíváncsian kérdeztem a kapitánytól, hogy mi történik most velünk? s ő az előttünk fekvő magas hegyre mutatva azt mondá, hogy felmászunk a hajóval e hegy tetejére. Mosolyogva mondtam neki, hogy talán a klimateicus viszonyok hozzák itt magukkal, hogy ő most júniusban akar velem aprilist járatni! de ő a legkomolyabban ismételte, hogy a zsilipek segítségével ténylegesen hegymászást visz végbe a hajó.

Erre ugyan már elég kíváncsi voltam. A zsilipeknek én csak vizszabályzó rendeltetését ismertem, de hogy hegymászást vihessen azokkal a hajó végbe, azt még soha sem hallottam, pedig a mint szemléletileg láttam, a legegyszerűbb dolognak találtam.

Vizhatlanul összerakott faragott gránit kövek képezik a zsilip mindkét oldalu magas falát. A hajó szélességének megfelelő szűk csatorna egész a hegy tetejéig számos szintén vizhatlanul záró zsilip-kapura van osztva s az azok közötti tér vízzel van tele. A hegy tövében levő öbölben álló hajó mögött bezárták a legelső magas kapukat s azután kinyitották az előttünk levő zsilip-kaput, mi által az ablakban levő 3 vízesésszerűen

ezuhant óriási víztömeg néhány pillanat alatt emelte fel e kolossális hajót oly magasságba, minő niveaut a két zsilip egyesített víztömege eredményezett, melyen csak néhány lépésnyire ment elő a hajó a következő zsilip kapujáig, hol ismét előbb a mögöttünk levő kaput zárták be s azután nyitották ki az előttünk levőt. Így folytatják, míg végre a hajó csakugyan hegytetőt ér.

Soká bámultam a vízépítészetnek e ritka remekét s csak azután követtem én is a többi már kiszállt utasnak példáját. Meg kell ugyanis várni azon pillanatot, midőn a hajó nem emelkedik s akkor lép ki az ember a partra, mert mint említém, csak ép oly széles a zsilip-csatorna, mint a hajó. Nem is maradt az utasok közül egy sem a hajón, mert gyalog egy fél óra alatt felér az ember a hegyre s ott hosszú sétát tehet, míg a hajó, ha jól emlékszem, hat óra hosszáig folytatta e csigamászást.

Felsétálva a hegytetőre a többi utitárssal, megnéztük a XII-ik századbéli kolostor-templomot, mely a királyi család néhány tagjának hamvait s azok igen érdekes siremlékét rejtí. E több órán át tartó sétánk közben láttam junius második felében az első orgonavirágot Svédországban, melyet az út mentén szegény koldusok osztogattak az utasoknak. A csatorna mentén, hol az utasok kiszállanak, ez rendes koldulási mód, legalább ilyenkor, midőn a virág még ujdonsági érdekkel bír. Felszállva megérkezett hajónkra, számtalan kanyarulattal kies táju magas fensíkot szelt át hajónk igen lassu járásban. A hajónak e lassu menése azért

szükséges, hogy a csatorna partjait a hajó által okozott hullámok nagyon meg ne rongálják. Az átszelt fennsíkrol ismét zsilipeken a Boren tavára ereszkedtünk. E számtalan tavakat a közbeeső hegyeken által egymással — s így a Keleti tengert a nagy Oceánnal összekötő óriás művi csatornáról fogalmat szerezhettünk magunknak, ha tudjuk, hogy 57 zsilip segítségével 91 méter magasságig emelkedik e hajó-coloss a tenger színe fölé.

Motala gyári város mellett, a galamb-völgyben (Dufve-dal), közvetlenül a csatorna mellett van a Göta kanális merész tervezője- s építőjének Platen Boldizsárnak szomoru füzektől környezett s egyszerű márvány emlékkal ellátott sirja. Naponta bámulják a sirja mellett tova hajózó utasok a vízépítéset azon remekét, melyet genialis építője egész kivitelben már nem élt meg. E nagy munkát 1810-ben kezdték meg s 1832-ben fejezték be, Platen pedig 1829-ben halt meg.

A kegyeletnek e csendes s szép helye közelében ömlik a kanális s Motala folyó vize a nyugtalan természetéről nevezett nagy Wettern tóba. E kristály tiszta vizü 1898 négyszög kilométer területü „Wettern“ Svédország legnagyobb tavai közé tartozik. Néhány szigete, valamint partjainak festői tája, szépségét kiválólag emelik.

A mint a tóra értünk, a table d'hôte-t szolgálták fel. Az ebédlő asztalán napló van s minden vendég neve mellé sajátkezűleg írja be, a mit rendelt egész útja alatt s csakis kiszállása előtt kapja meg

számláját. Miután a Wettern tó tulsó partján kiszállani szándékoztam, summizáltattam számlám tételeit, de mily nagy volt meglepetésem s zavarom, midőn azt vettem észre, hogy átkutatva minden zsebemet, nincs még annyi svéd pénzem sem, hogy számlámat kifizethettem volna. Volt ugyan magyar bankóm, de annak értéke itt ép annyi, mint bármily más czifra etiquette-é. Zavaromat fokozta még azon tudat, hogy kiszállok most az ország közepén, hol csak kisebb helységeket érintve, pénzváltó-tízletet sehol sem talállok. E kellemetlen helyzetben a hajó kapitányához fordultam, előadva lehető legszorultabb helyzetemet s kértem, hogy váltana fel magyar bankjegyeimből egy százast. Ő soha életében magyar pénzt nem látott s pénzünknek értékét sem ismerte, szerencsémre azonban csak néhány nappal azelőtt váltattam Stokholmban s így meg tudtam mondani, hogy 100 forintért 144 kronát kaptam. Bámultam e szivességet, midőn minden kétkedés nélkül ugyanazon összeget fizette ki, a mily értéket magam állítottam, s még hozzá oly körülmény között, midőn pénzemet ép oly kevéssé ismerte, mint a forgalmon kívül helyezett pénzeinket, vagy akár a Kossuth-bankót. E ritka előzékenység és szivesség veleszületett tulajdona a svédeknek; a teljesen ismeretlent is ép oly becsületesnek tartják, mint minők ők maguk. Kötve hiszem, hogy ily körülmények között e szivességet megtette volna valaki nálunk, pedig a magyar szivességre ép oly büszkék vagyunk, mint vendégszeretetünkre.

A Wettern tulsó partján Carlsborgnál kiszállottam, hogy vasuton gyorsabban tegyem meg Svédország nyugati partjáig, Göteborgig az utat, miután a csatorna-ut legszebb pontjait már élveztem.

Carlsborgban az állomáshoz legközelebbi vendéglőbe szállottam, mely magas emeletes faalkotmány volt. Felballagva az emeletben nyitott szobámba, vezetőmtől egyetmást kérdeztem német nyelven, motyogott is valamit reá, de a megértés dolgában én is csak annyira voltam, mint ő. Megsokalhatta azonban a dolgot s vállat vonva ott hagyott a faképnél, de nemsokára visszatért egy másik pinczérrel s még két nővel, gondolva, hogy egyik talán csak boldogul a nyelvemmel. Valamennyinek társalgásából csak annyit értettem, hogy az egyik nő angolul szólított meg, a másik két cicerone valószínűleg a dán és norvég nyelvet beszélte. Mig németül szólottam, csak nagy szemeket vágtak, de később francziául szólottam hozzájuk, a mire már az asszonyok hahotára fakadtak, nem ugyan azért, mintha megértettek volna, mert akkor nevetésök sértett volna, de mert talán azt hitték, hogy e német hangzásu törzseket nélkülöző nyelvvel én akarom őket lóvá tenni. Angolok és németek gyakran megfordulnak e tájon, de francziát talán ép oly keveset látnak, mint magyart. Nem maradt tehát egyéb hátra, mint a szomorú dologhoz jó arcot vágni s nevetésökre savanyuan mosolyogni.

Semmikép sem boldogulván itt, átmentem a közelben levő vasuti indóházhoz, hogy megtudjam, mikor

megy a vonat Göteborgba, de ott is ugyanugy jártam mint szállodámban s egyetlen tisztviselő sem beszélt anyanyelvén kívül mást. Most már kezdtem unni e komikus dolgot s boszuságomban bebarangoltam a várost, melyen különben semmi szépséget vagy eredetiséget nem találtam s egyedüli nevezetessége: hogy Svédország egyetlen szárazföldi erődtímenye, melybe a végső szükség esetén az egész hadsereg menekülhet.

Miután integetés s ujj-mutogatás útján annyit megtudtam, hogy csak a késő estéli órákban indul vonat Göteborg felé — visszatértem szállásomra s a szótáromból keresgettem ki azon tárgyak neveit, a mire szükségem volt s neki ülve a még hátra levő idő alatt irtam néhány desperatus levelet. Mily jól esett már az is, hogy papíron adhattam kifejezést saját anyanyelvemen érzelmeimnek!

A svédországi kisebb városok olcsóságát s a vendéglősök becsületességét eléggé mutatja az, hogy szám-lám csak alig néhány órét tett ki s így szállás-, étel-, ital-, papir- s bélyegekért összesen csak néhány krajczárt fizettem.

Az indóháznál nagyon jó szolgálatot tett azon szokás, hogy kifüggesztik nagy táblán azon hely nevét, mely felé a legközelebbi vonat indul. Így találtam a „Sköfde“ nevet egyik táblán, mely szerencsésen körjegyemben is benn volt s Göteborg felé vezetett. Végre tehát jó helyen vagyok! gondolám magamban s megelégedetten vettem magamat ugyanazon vonat egyik coupéjába.

Egy daliás termetű svéd főhadnagy volt csak velem ugyanazon coupéban, ki tetőtől talpig csak úgy csillogott az arany paszománftól. Gazdagabb s csillogóbb tisztí egyenruha alig van a Svédékénél. Nagy örömmre szolgált, hogy nem voltunk kölcsönös némaságra kárhoztatva s így csakhamar igen kedélyes francia társalgásba keveredtünk. Tőle tudtam meg, hogy egy másik vonattal mehettem volna egyenesen Göteborgba s most csak „Sköfde“ fürdőhelyig mehetek. Nem bántam azonban meg tévedésemet, mert utitársammal megnézhettem még az éjjel — de természetesen nap világítása mellett — e szép fekvésű várost s közvetlenül az állomás mellett levő hidegvíz-gyógyintézetet. (Kallvattenkuranstalt). Ugyanitt vettem szállást s mielőtt elváltam volna, végtelen szívéssége által oly annyira lekötölező utitársamtól, ő még tolmácsom volt a vendéglősnél s meghagyta neki, hogy a kellő időben egyik szolga vezessen ki a göteborgi vonathoz.

Igy jutottam másnap gyönyörű vidéken keresztül Göteborgba. Göteborg közelében a vadregényes vidéknek ugyanazon szépségei tárultak eléem, mint Stokholm közelében, esakhogy más-más változatban.

G ö t e b o r g .

Göteborg, Svédországnak másod fővárosa közel 80,000 lakossal bír. Tengerből járja keresztül-kasul az egész várost, melynek kellő közepéből óriási kopár gneisz sziklák emelkednek, mi a városnak természeti

szépségét végtelenül emeli, sőt azt mondhatni, hogy némely ponton még Stokholm szépségét is felülmulja. Rendszeres építkezése s középületei is meglepő szépek, úgy, hogy bármely európai nagyváros phisiognomiájával vetekedik.

Itt is, mint a többi nagy városban legelőször a város nevezetességeit vettem szemügyre, hogy azután zavartalanul zárkózhassem a museumba.

Eredetinek találtam, hogy a museumi portás, midőn az igazgató után tudakozódtam, szóltanul nyomott egy iv tiszta papírt s iront a kezembe s csak azután vezetett fel az igazgatói irodába, hol egy őszbe borult s erősen meggörnyedt öreg urat találtam, ki alig engedett szóhoz jutni, hanem a süketnémák hangjához hasonló visitó kiáltással kapott a kezemben levő papír után s író asztalához ült. Megijedtem ez embertől s nem tudtam mire magyarázni e meglepően eredeti fogadtatást. Csakhamar visszaadta azután ivemet, melyre francziául néhány sort irt excusálva magát, hogy süketsége folytán semmit sem hall s szélhűdés következtében nyelve is megbénult, kér tehát, hogy csak írásban közöljem óhajomat. Most értettem csak az öregget, valamint azt is, hogy miért nyomtak iront s papírt a markomba. Midőn ugyanazon iven tudtára adtam, hogy magyar vagyok s a museum praehistoricus tárgyait akarom tanulmányozni — egész gyermekies örömmel ugrott fel s átölelt.

A hosszú társalgás reményében egy egész kővezeték papírt kaptam s avval indultunk a praehistoricus te-

rembe. Az órákon át folytatott írásbeli társalgás csakugyan jó néhány ívet vett igénybe, s gyűjtött tárgyaitnak legértékesebb emlékét képezik.

Bámultam tudományszomjának határtalanságát, midőn tudtomra adta, hogy ő is a napokban indul tanulmányutra Londonba. Közel nyolczvanas levén, ugyszólván már mindkét lábával a sirban van, hozzá még testileg egész nyomorék, se hall, se beszél s még most is tanulmányutat tesz! Ezt csak az képes megérteni, ki maga is tudományos szenvedélynek került békóiba, a melynek hatása alatt a szellem tevékenysége annál fokozódottabb, minél inkább bontakozott ki a test a külvilág befolyása alól.

Göteborg után csak kisebb helyeket érintve, ismét visszatértem Svédország legdélibb csucsára Malmöbe, hogy átkelve a tengeren, Berlin, Dresda, Prága s Bécs felé vegyem utamat haza.

A malmői vasuti állomásnál alig hogy kiszállottam a coupéból, elémbre jön egy magas termetű csinos svéd nő s nevemen szólít meg németül. Meglepetésem elég nagy volt! de csakhamar közölte velem, hogy ő a „Steen-Sture“ hajó kapitányának neje, s férje megbizásából adja tudtomra: hogy ne váltsak új jegyet, miután a tengeri útra szóló térti jegyem férjénél van. Csak most emlékeztem, hogy Stralsundban menettértesi jegyet váltottam a tengeri hajóra, a melynek tértesi része berlini utitársaimnál maradt, kik már Stokholmból haza tértek s ugyanazon hajóskapitánynak adták át jegyemet, kivel már menet ismerkedtünk meg.

A nő még elkísért a közelben levő hajó-állomásra férjéhez, hol mindkettőnek fejezhettem ki köszönetemet azon ritka szivességért, mely első sorban svédországinak általános nemzeti erénye.

Igy váltam meg Svédország végvárosából is a legkellemesebb behatások alatt s bizton mondhatom, hogy a svédek vallásossága, becsületessége s szolgálatkész előzékenysége páratlan a maga nemében!

. Öt heti távollét után mily à propos értem haza java aratás idejében — az elgondolható, mert hisz már Prágában kezdtem észre venni a fináncziális szempontbóli csehül-levés sujtó nyavalyájának első gyenge symptomáit. De hisz a dolog természetes rendjéből folyik a közmondás: „Pierre qui roule n'amasse pas mousse!“ A messze tova hengeredő köre soha sem rakodik moha, hanem csak csupaszodás vár reá.
